

Bruselj, 4.12.2023  
COM(2023) 786 final

**POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU  
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

**Učinkovito pravno varstvo in dostop do njega  
Letno poročilo o uporabi Listine EU o temeljnih pravicah za leto 2023**

# **Učinkovito pravno varstvo in dostop do njega**

## **Letno poročilo o uporabi Listine EU o temeljnih pravicah za leto 2023**

### **Kazalo**

|                                                                                    |           |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1. Uvod.....</b>                                                                | <b>1</b>  |
| <b>2. Pravo EU o učinkovitem pravnem varstvu in dostopu do njega .....</b>         | <b>5</b>  |
| <b>3. Ukrepi držav članic za zagotavljanje učinkovitega pravnega varstva .....</b> | <b>18</b> |
| <b>4. Zagotavljanje učinkovitega pravnega varstva prek sodišč.....</b>             | <b>31</b> |
| <b>5. Financiranje EU za učinkovito pravno varstvo.....</b>                        | <b>37</b> |
| <b>6. Zaključek .....</b>                                                          | <b>44</b> |

## 1. Uvod

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljnjem besedilu: Listina) združuje temeljne pravice, ki so zagotovljene vsem v Evropski uniji (EU). V njej je poudarjena medsebojna povezanost temeljnih pravic in temeljnih vrednot človekovega dostojanstva, svobode, enakosti in solidarnosti ter načel demokracije in pravne države. Listina kot zavezujoče primarno pravo zagotavlja varstvo temeljnih pravic po vsej EU.

### *Kdaj se Listina uporablja?*

Od leta 2009 ima Listina enak pravni status kot Pogodbi, ki sta pravo EU, na katerem temelji zakonodaja EU<sup>1</sup>. Institucije EU jo morajo spoštovati pri vseh svojih dejavnostih, spoštovati pa jo morajo tudi države članice, ko izvajajo pravo EU<sup>2</sup>.

Države članice izvajajo pravo EU, zlasti kadar:

- uveljavljajo zakonodajo EU s sprejemanjem nacionalnih izvedbenih ukrepov,
- sprejemajo zakonodajo, v zvezi s katero pravo EU nalaga specifične obveznosti<sup>3</sup> ali omogoča odstopanje od njih,
- izvajajo programe financiranja EU v skladu s pravili EU o financiranju.

Kot je določeno v Strategiji za okrepitev uporabe Listine o temeljnih pravicah v EU (v nadaljnjem besedilu: strategija v zvezi z Listino)<sup>4</sup> iz leta 2020, Komisija predstavi tematska letna poročila o uporabi Listine, osredotočena na strateško pomembna področja<sup>5</sup>. V letošnjem poročilu o uporabi Listine sta obravnavana učinkovito pravno varstvo in dostop do njega, ki sta osnovni pogoj za uveljavljanje temeljnih pravic na način, pri katerem nihče ne bo prezrt<sup>6</sup>.

### *Napredek pri izvajanju strategije v zvezi z Listino v obdobju 2022–2023:*

- Komisija je decembra 2022 sprejela letno poročilo o uporabi Listine za leto 2022, v katerem je obravnavana vloga organizacij civilne družbe in zagovornikov človekovih pravic pri spoštovanju temeljnih pravic<sup>7</sup>.
- Komisija je leta 2023 organizirala **vrsto seminarjev** z deležniki o tem, kako lahko EU in države članice razvijejo svojo vlogo pri zaščiti, podpori ter krepitvi vloge organizacij civilne družbe in zagovornikov človekovih pravic. Novembra 2023 se je na dogodku na

<sup>1</sup> Člen 6 PEU.

<sup>2</sup> Člen 51(1) Listine.

<sup>3</sup> Kadar države članice sprejemajo zakone na področju, na katerem EU nima pristojnosti in na katerem pravo EU ne obstaja, ne izvajajo prava EU in se zanje Listina ne uporablja. Vendar so številne temeljne pravice, določene v Listini, določene tudi v nacionalnih ustavah in sodni praksi ter v Evropski konvenciji o človekovih pravicah, katere podpisnice so vse države članice.

<sup>4</sup> COM(2020) 711 final.

<sup>5</sup> Glej prejšnji poročili: [Uspešen prostor civilne družbe za spoštovanje temeljnih pravic v EU](#) – Letno poročilo o uporabi Listine EU o temeljnih pravicah za leto 2022 (COM(2022) 716); [Varstvo temeljnih pravic v digitalni dobi](#) – Letno poročilo o uporabi Listine EU o temeljnih pravicah za leto 2021 (COM(2021) 819).

<sup>6</sup> Strategija v zvezi z Listino, str. 1.

<sup>7</sup> COM(2022) 716 final; COM(2021) 819 final.

visoki ravni, organiziranem s španskim predsedstvom Sveta, razpravljalo o nadaljnjih ukrepih.

- Doslej je 25 držav članic imenovalo **informacijsko točko za Listino** za spodbujanje sodelovanja in dejanske uporabe Listine v svoji državi članici.
- Komisija je začela izvajati tudi **tečaje usposabljanja za osebe EU** o uporabi Listine pri ocenah učinka. Usposabljanje delavcev v pravosodju o uporabi Listine se še naprej izvaja v okviru evropske strategije za izobraževanje v pravosodju za obdobje 2021–2024<sup>8</sup>. Evropska platforma za izobraževanje v pravosodju, ki je del evropskega portala e-pravosodje<sup>9</sup>, vsebuje gradiva za e-učenje in usposabljanje o temeljnih pravicah, namenjena delavcem v pravni stroki in delavcem v pravosodju.
- Komisija je v okviru horizontalnega omogočitenega pogoja glede dejanske uporabe Listine (v nadaljnjem besedilu: horizontalni omogočitveni pogoj v zvezi z Listino)<sup>10</sup> ocenila vse finančne programe, ki so jih predložile države članice, da bi preverila, ali je vzpostavljena učinkovita ureditev za zagotovitev spoštovanja Listine pri izvajanju zadevnih skladov EU. Doslej je ocenila, da horizontalni omogočitveni pogoj v zvezi z Listino izpolnjujejo vse države članice razen treh<sup>11</sup>. Dokler niso izpolnjeni pogoji, ki so glede izvajanja teh programov določeni v okviru horizontalnega omogočitenega pogoja v zvezi z Listino, ni mogoče povrniti nobenih ustreznih odhodkov. Komisija poleg tega pozorno spremlja razmere.
- Komisija s **postopki za ugotavljanje kršitev**<sup>12</sup> še naprej zagovarja temeljne pravice.
- Poleg tega je ozaveščala o temeljnih pravicah in zagotavljala informacije s **kampanjo #RightHereRightNow**<sup>13</sup>, oddelkom „Vaše pravice v EU“ na evropskem portalu e-pravosodje<sup>14</sup> in spletnim mestom Komisije<sup>15</sup>.

<sup>8</sup> Zagotavljanje pravnega varstva v EU – evropska strategija za usposabljanje na področju pravosodja za obdobje 2021–2024 (COM(2020) 713 final).

<sup>9</sup> [https://e-justice.europa.eu/european-training-platform/home\\_en](https://e-justice.europa.eu/european-training-platform/home_en)

<sup>10</sup> Člen 9(1) Uredbe (EU) 2021/1060 (uredba o skupnih določbah).

<sup>11</sup> Poljska je navedla, da ne izpolnjuje horizontalnega omogočitenega pogoja v zvezi z Listino, Komisija pa je ugotovila, da Madžarska še ni izpolnila horizontalnega omogočitenega pogoja v zvezi z Listino za vse sklade, zajete z uredbo o skupnih določbah. Po prvotni navedbi Cipra, da ne izpolnjuje horizontalnega omogočitenega pogoja v zvezi z Listino za Sklad za azil, migracije in vključevanje ter Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko, Komisija zdaj ocenjuje novo navedbo, da Ciper izpolnjuje navedeni pogoj.

<sup>12</sup> Glej na primer postopek za ugotavljanje kršitev, ki se je začel julija 2022 zaradi madžarskega zakona, ki ljudi diskriminira na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete. Komisija meni, da se z madžarskim zakonom sistematično krši več temeljnih pravic. To vključuje nedotakljivost človekovega dostojanstva, pravico do svobode izražanja in obveščanja, pravico do zasebnega in družinskega življenja ter pravico do nediskriminacije. Zaradi resnosti teh kršitev izpodbijane določbe kršijo tudi skupne vrednote iz člena 2 PEU; [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip\\_22\\_2689](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2689).

<sup>13</sup> Kampanja [#RightHereRightNow](https://e-justice.europa.eu/512/SL/your_rights) (europa.eu) je potekala od decembra 2021 do decembra 2022 na družbenih medijih in v okviru medijskih dogodkov. Partnerji so bili med drugim organizacije civilne družbe, nacionalne institucije za človekove pravice in organi za enakost, agencije FRA ter drugi organi in agencije EU.

<sup>14</sup> [https://e-justice.europa.eu/512/SL/your\\_rights](https://e-justice.europa.eu/512/SL/your_rights)

<sup>15</sup> [https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights\\_sl](https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_sl)

- Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) je še naprej posodabljala svojo podatkovno zbirko Charterpedia, v kateri je zbrano gradivo o temeljnih pravicah iz vse EU<sup>16</sup>. Agencija FRA je objavila tudi priročnik *Charter case studies – Trainer's manual* (Študije primerov v zvezi z Listino – Priročnik za izvajalce usposabljanj)<sup>17</sup>, ki vsebuje smernice za organizacijo delavnic za usposabljanje o Listini, in sicer v desetih jezikih EU.

Poročilo o uporabi Listine za leto 2023 je osredotočeno na **učinkovito pravno varstvo in dostop do njega**, saj sta ti pravici bistveni za zagotovitev polne uporabe Listine in zakonodaje EU, ki spodbuja in varuje pravice, zapisane v Listini. Brez učinkovitega pravnega varstva posamezniki ne morejo učinkovito uveljavljati svojih pravic, vključno s temeljnimi pravicami.

Z učinkovitim pravnim varstvom in dostopom do njega se poleg tega podpira kultura temeljnih pravic in pravne države, kot je poudarjeno v **letnih poročilih Komisije o stanju pravne države**<sup>18</sup>. Nacionalna sodišča in Sodišče Evropske unije morajo zagotavljati polno uporabo prava EU v vseh državah članicah in pravno varstvo pravic posameznikov, ki izhajajo iz tega prava<sup>19</sup>. Države članice morajo v skladu s členom 19(1) PEU vzpostaviti pravna sredstva, potrebna za zagotovitev učinkovitega pravnega varstva na področjih, ki jih ureja pravo EU<sup>20</sup>.

Poročilo o uporabi Listine zato dopolnjuje letna poročila Komisije o stanju pravne države<sup>21</sup>, v katerih so v okviru stebra „pravosodni sistem“ obravnavani neodvisnost sodstva, kakovost in učinkovitost nacionalnih pravosodnih sistemov s poudarkom na **dostopu do pravnega varstva za vse prek sodnih in izvensodnih pravnih sredstev**<sup>22</sup>. Vključuje **vidik temeljnih pravic** glede

<sup>16</sup> Podatkovna zbirka zajema [veliko informacij o Listini](#), vključno s sodno prakso nacionalnih sodišč, ki se sklicuje na Listino. Agencija FRA je to orodje dala na voljo tudi v obliki aplikacije o Listini.

<sup>17</sup> <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/charter-case-studies-trainers-manual>

<sup>18</sup> Glej [letna poročila o stanju pravne države](#).

<sup>19</sup> Glej mnenje 1/09 (Sporazum o vzpostavitvi enotnega sistema za reševanje patentnih sporov) z dne 8. marca 2011, EU:C:2011:123, točka 68; mnenje 2/13 (Pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, EU:C:2014:2454, točka 175; sodbo z dne 27. februarja 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, točka 33, in sodbo z dne 6. marca 2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, točka 36.

<sup>20</sup> Sodba z dne 27. februarja 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, točka 34.

<sup>21</sup> V letnih poročilih o stanju pravne države se proučuje razvoj v državah članicah na štirih ključnih področjih. V okviru stebra „pravosodni sistem“ se ocenjujeta učinkovitost in neodvisnost pravosodnih sistemov kot bistvena elementa pravnega varstva in ohranjanja pravne države. Komisija ocenjuje razvoj v zvezi z zaznano neodvisnostjo sodstva, imenovanjem in razrešitvijo sodnikov, avtonomijo in neodvisnostjo tožilstva ter disciplinskimi postopki za sodnike in tožilce. Ocena kakovosti in učinkovitosti pravosodja zajema trajanje postopkov, vlogo odvetnikov v pravosodnem sistemu ter naložbe v fizično in tehnično infrastrukturo pravosodnih organov. Ti bistveni elementi zagotavljanja učinkovitega pravnega varstva so bili obsežno obravnavani v poročilu o stanju pravne države.

<sup>22</sup> Glej OECD, *Recommendation of the Council on Access to Justice and People-Centred Justice Systems* (Priporočilo Sveta o dostopu do pravnega varstva in pravosodnih sistemih, osredotočenih na ljudi) (2023) ter [OECD Framework and Good Practice Principles for People-Centered Justice](#) (Okvir in načela dobre prakse OECD za pravosodje, osredotočeno na ljudi) (2021). Prispevek OECD, str. 1 in 2.

dostopa do pravnega varstva<sup>23</sup>, ki je opredeljen kot možnost, da vsakdo poišče in doseže pravično rešitev pravnih težav z vrsto pravnih in pravosodnih storitev na način, ki je v skladu s temeljnimi pravicami<sup>24</sup>. Poročilo dopolnjuje tudi druge ustrezne pobude politike, kot so pregled stanja na področju pravosodja v EU<sup>25</sup>, strategije Unije enakosti<sup>26</sup> in akcijski načrt za evropsko demokracijo<sup>27</sup>.

Namen tega poročila je, da se z opisom nedavnega razvoja (2020–2023) zagotovi pregled ustreznega veljavnega pravnega okvira EU. V njem so predstavljeni dosežki in izzivi v državah članicah, pri čemer je zagotovljen pregled elementov, ki so jih opredelili deležniki. Primeri nacionalnih ukrepov so neizčrpani in vključeni le za ponazoritev.

*Na katerih informacijah temelji to poročilo?*

Poročilo temelji na kvalitativni oceni povratnih informacij s posvetovanj in drugih virov, ki sta jo izvedli Komisija in agencija FRA, vključno s:

- ciljno usmerjenimi posvetovanji z: (i) državami članicami<sup>28</sup> in informacijskimi točkami za Listino<sup>29</sup>, (ii) mednarodnimi organizacijami<sup>30</sup> in (iii) evropsko mrežo nacionalnih institucij za človekove pravice (ENNHRI) ter evropsko mrežo organov za enakost (Equinet) in njunimi člani,
- spletnim posvetovanjem prek mreže civilne družbe agencije FRA, tj. platforme za temeljne pravice<sup>31</sup>, da bi zbrali izkušnje anketirancev<sup>32</sup> o ukrepih za učinkovito pravno varstvo in dostop do njega, ter prispevkom agencije FRA k posvetovanju,
- prispevki za druga poročila Komisije, kot so poročila o stanju pravne države in pregled stanja na področju pravosodja v EU.

<sup>23</sup> Dostop do pravnega varstva posameznikom omogoča, da se zavarujejo pred kršitvami svojih pravic, vlade pa morajo v skladu z njim spoštovati in ščititi pravice oseb v njihovi pristojnosti. Obsega več temeljnih pravic, kot sta pravica do poštenega sojenja in pravica do učinkovitega pravnega sredstva. FRA in Svet Evrope, [Priročnik o evropski zakonodaji v zvezi z dostopom do pravnega varstva](#) (2016), str. 15 in 16. Glej tudi prispevek urada OHCHR, str. 1.

<sup>24</sup> *Access to justice* (Dostop do pravnega varstva) | *Government at a Glance 2021* (Kratek pregled dejavnosti vlade za leto 2021) | OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org).

<sup>25</sup> [Pregled stanja na področju pravosodja v EU](#).

<sup>26</sup> [Strategije Unije enakosti](#).

<sup>27</sup> COM(2020) 790.

<sup>28</sup> Prispevki držav članic so na voljo v [letnih poročilih o uporabi Listine \(europa.eu\)](#).

<sup>29</sup> Na ciljno usmerjeno posvetovanje je odgovorilo 23 od 27 držav članic.

<sup>30</sup> Svet Evrope, Združeni narodi ter Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj.

<sup>31</sup> <https://fra.europa.eu/sl/sodelovanje/civilna-druzba-platforma-za-temeljne-pravice> (prostornik za spletni povzetek agencije FRA).

<sup>32</sup> Spletno posvetovanje je bilo namenjeno nevladnim organizacijam in institucijam civilne družbe, dejavnim na področju temeljnih pravic, in sicer prek platforme za temeljne pravice (ki doseže 743 prejemnikov) v EU-27 ter Albaniji, Severni Makedoniji in Srbiji, pa tudi drugim organizacijam civilne družbe in pravosodnim mrežam. V okviru tega posvetovanja je bilo zbranih 115 odgovorov, ki so jih poslale predvsem organizacije civilne družbe, ki delujejo na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni ter ravni EU, pa tudi nacionalne institucije za človekove pravice, varuhi človekovih pravic, pravna združenja, odvetniške pisarne, raziskovalci in institucije za izobraževanje v pravosodju.

## 2. Pravo EU o učinkovitem pravnem varstvu in dostopu do njega

EU je po začetku veljavnosti Lizbonske pogodbe decembra 2009<sup>33</sup> razvila celovit pravni okvir s sodnimi in izvensodnimi pravnimi sredstvi, ki jih lahko posamezniki uporabijo, kadar menijo, da so jim kršene pravice, določene v pravu EU. Hkrati gre več instrumentov EU še dlje ter zagotavlja minimalne standarde za učinkovito pravno varstvo in dostop do njega. Učinkovito pravno varstvo, zagotovljeno s pravom EU, je primer, kako imajo ljudje koristi od EU v vsakdanjem življenju v najrazličnejših situacijah, saj jim omogoča, da uveljavljajo svoje temeljne pravice iz Listine. V tem poglavju je predstavljeno široko področje uporabe prava EU o učinkovitem pravnem varstvu in dostopu do njega. V praksi se ta pravila EU pogosto uporabljajo v povezavi z nacionalnimi pravili<sup>34</sup>, kar poudarja dopolnjevanje ukrepov EU in držav članic, kot je podrobneje opisano v poglavju 3.

### 2.1. Olajšanje dostopa do pravnega varstva s prizadevanji za digitalizacijo

Dostop do pravnega varstva je mogoče olajšati s povečanjem digitalizacije sodnih postopkov, s čimer bi pravosodje postalo dostopnejše. Z možnostjo elektronskih vlog in komuniciranja s sodišči ter udeležbe na ustnih narokih prek videokonferenc se lahko izboljša dostop do učinkovitega pravnega sredstva v razumnem roku v smislu člena 47 Listine. **Predlog uredbe o digitalizaciji pravosodnega sodelovanja**<sup>35</sup> zagotavlja pravno podlago za uporabo tehnologije za komunikacijo na daljavo za naroke v civilnih in gospodarskih zadevah s čezmejnimi posledicami ter za postopke pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah.

Digitalizacijo pravosodja je treba uvajati previdno, pri čemer je treba zagotoviti spoštovanje temeljnih pravic, vključno s pravico do poštenega sojenja, učinkovitega pravnega sredstva in varstva osebnih podatkov, ter pravice do obrambe v kazenskem postopku<sup>36</sup>. Da bi zagotovili dostopnost sodnih storitev in postopkov za osebe, ki nimajo zadostnih digitalnih spretnosti ali dostopa do digitalnih orodij, pa tudi za osebe, ki imajo morda težave pri dostopu do digitalnih pravosodnih okolij, bi bilo treba ohraniti tudi tradicionalne komunikacijske kanale in osebno

---

<sup>33</sup> Pristojnost EU se je razširila na področju svobode, varnosti in pravice (naslov V Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU)).

<sup>34</sup> Strategija v zvezi z Listino, str. 4.

<sup>35</sup> Predlog uredbe o digitalizaciji pravosodnega sodelovanja in dostopa do sodnega varstva v čezmejnih civilnih, gospodarskih in kazenskih zadevah ter o spremembi nekaterih aktov s področja pravosodnega sodelovanja (COM(2021) 759). Z navedeno uredbo bi se vzpostavila evropska točka elektronskega dostopa, ki bi jo fizične in pravne osebe lahko uporabljale za komunikacijo s sodišči in drugimi pravosodnimi organi v nekaterih civilnih in gospodarskih zadevah. Glej tudi predlog direktive o spremembi Direktive Sveta 2003/8/ES, okvirnih sklepov Sveta 2002/465/PNZ, 2002/584/PNZ, 2003/577/PNZ, 2005/214/PNZ, 2006/783/PNZ, 2008/909/PNZ, 2008/947/PNZ, 2009/829/PNZ in 2009/948/PNZ ter Direktive 2014/41/EU Evropskega parlamenta in Sveta glede digitalizacije pravosodnega sodelovanja (COM(2021) 760).

<sup>36</sup> Digitalizacija pravosodja v Evropski uniji. Zbirka orodij za izkoriščanje priložnosti (COM(2020) 710); strategija v zvezi z Listino, str. 13.

udeležbo<sup>37</sup>. Tudi aplikacije **umetne intelligence** lahko podpirajo sodno odločanje, vendar je treba zagotoviti njihovo pravilno delovanje in ublažiti morebitno pristranskost, ki bi jo lahko povzročila njihova uporaba, tudi na podlagi spola, „rase“<sup>38</sup> ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti<sup>39</sup>.

---

<sup>37</sup> Sporočilo Komisije o digitalizaciji pravosodja (str. 2, 3 in 5), ki se nanaša na potrebo po upoštevanju starejših, otrok in prikrajšanih posameznikov ter zagotavljanju dostopnosti digitalnih tehnologij za invalide.

<sup>38</sup> Uporaba izraza „rasa“ v Pogodbi o delovanju EU in Direktivi Sveta 2000/43/ES ne pomeni, da Evropska unija kakor koli pristaja na teorije, ki poskušajo zagovarjati obstoj ločenih človeških ras.

<sup>39</sup> Sporočilo Komisije o digitalizaciji pravosodja, str. 10 in 11. Glej tudi FRA (2020), *Getting the future right – Artificial intelligence and fundamental rights* (Pravilno ravnanje v prihodnje – umetna inteligenca in temeljne pravice), ki omenja dostop do sodnega varstva v skladu s členom 47 Listine v kontekstu umetne intelligence; FRA (2022), *Bias in algorithms – Artificial intelligence and discrimination* (Pristranskost v algoritmih – umetna inteligenca in diskriminacija).

## 2.2. Pravice v kazenskih postopkih

Šest direktiv v **kazenskem procesnem pravu EU** določa minimalne standarde<sup>40</sup> glede zaščitnih ukrepov za osumljence in obdolžence<sup>41</sup>. Uporabljajo se za osebe, ki so osumljene ali obdolžene storitve kaznivega dejanja, in olajšujejo njihovo pravno varstvo. Ti standardi zajemajo na primer pravico do tolmačenja in prevajanja bistvenih dokumentov za osebe, ki ne govorijo ali ne razumejo jezika kazenskega postopka<sup>42</sup>, pravico do takojšnje obveščenosti o svojih pravicah ter obdolžitvah in obtožbah v skladu z nacionalnim pravom ter pravico do dostopa do gradiva zadeve<sup>43</sup>, pravico do dostopa do odvetnika ter do obvestitve tretje osebe ob odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemom prostosti, pravico do molka in pravico posameznika, da ne izpove zoper sebe, ter pravico do pravne pomoči<sup>44</sup>. Te direktive so dopolnjene s tremi priporočili o procesnih jamstvih za ranljive osebe<sup>45</sup>, pravici do brezplačne pravne pomoči za osumljence ali obdolžence<sup>46</sup> ter procesnih pravicah osumljencev in obdolžencev, ki jim je bil odrejen preiskovalni pripor<sup>47</sup>.

V direktivah, zlasti Direktivi (EU) 2016/343, so določena temeljna načela kazenskega procesnega prava, kot je **domneva nedolžnosti**. Pravila EU<sup>48</sup> prepovedujejo, da bi organi prenapljeno javno označevali osumljence ali obdolžence za krive, določajo, da dokazno breme za ugotavljanje krivde nosi tožilstvo, ter zagotavljajo pravico do molka in pravico posameznika, da ne izpove zoper sebe, ter pravico biti navzoč na sojenju<sup>49</sup>. Poleg tega so osumljenci in obdolženci, ki nimajo zadostnih sredstev, upravičeni do **brezplačne pravne pomoči**, in sicer za kritje stroškov pravne pomoči<sup>50</sup>.

EU je uvedla tudi posebna procesna jamstva za zadeve, v katerih **je osumljenec ali obdolženec otrok**<sup>51</sup>. Države članice morajo v skladu s členom 24(2) Listine zagotoviti, da se v celotnem postopku pri vseh odločitvah, ki vplivajo na otroka, upošteva njegova korist. Države članice morajo vzpostaviti in uporabljati strožje standarde, kot veljajo za odrasle, glede ključnih procesnih

---

<sup>40</sup> Te pravice temeljijo na standardih iz Listine, Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP) in povezane sodne prakse.

<sup>41</sup> Direktiva 2010/64/EU, UL L 280, 26.10.2010; Direktiva 2012/13/EU, UL L 142, 1.6.2012; Direktiva 2013/48/EU, UL L 294, 6.11.2013, str. 1; Direktiva (EU) 2016/343, UL L 65, 11.3.2016; Direktiva (EU) 2016/1919 z dne 26. oktobra 2016, UL L 297, 4.11.2016, Direktiva (EU) 2016/800, UL L 132, 21.5.2016, str. 1 („**direktive o kazenskih postopkih**“).

<sup>42</sup> Direktiva 2016/343/EU.

<sup>43</sup> Direktiva 2012/13/EU.

<sup>44</sup> Direktiva 2013/48/EU in Direktiva (EU) 2016/1919.

<sup>45</sup> UL C 378, 24.12.2013, str. 8.

<sup>46</sup> UL C 378, 24.12.2013, str. 11.

<sup>47</sup> UL L 86, 24.3.2023, str. 44.

<sup>48</sup> Direktiva (EU) 2016/343.

<sup>49</sup> Pri uporabi domneve nedolžnosti v kazenskih postopkih v **Avstriji, Belgiji, Bolgariji, na Cipru, v Italiji, Litvi, Nemčiji, na Poljskem in Portugalskem** so bili ugotovljeni izzivi v zvezi z učinkovitostjo pravnih sredstev, če so obdolženci javno označeni za krive. Izzivi so se nanašali tudi na morebitno pristransko ravnanje organov do nekaterih obtožencev in njihovo pretirano predstavljanje v medijih. FRA (2021), [\*Presumption of innocence and related rights – Professional perspectives\*](#) (Domneva nedolžnosti in z njo povezane pravice – strokovni pogledi), str. 51, 52 in 92.

<sup>50</sup> Direktiva (EU) 2016/1919 (UL L 297, 4.11.2016). Glej tudi Priporočilo Komisije o pravici do brezplačne pravne pomoči za osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih (UL C 378, 24.12.2013, str. 11), Direktivo 2003/8/ES, Direktivo 2013/48/EU in Direktivo (EU) 2016/1919.

<sup>51</sup> Direktiva (EU) 2016/800 se uporablja za osebe, mlajše od 18 let, in določa razširitev procesnih jamstev iz te direktive na osebe, starejše od 18 let, če so izpolnjeni pogoji iz člena 2(3).

pravic, kot je pravica do dostopa do odvetnika. Države članice morajo uvesti tudi ciljno usmerjene, za otroke specifične zaščitne ukrepe in pravice, pri čemer morajo upoštevati potrebe in ranljivost otrok ter njihovo sposobnost razumevanja in učinkovitega sodelovanja v postopku<sup>52</sup>. Položaj vsakega otroka bi bilo treba oceniti posamično, pri čemer ima otrok pravico, da ga spremlja nosilec starševske odgovornosti<sup>53</sup>, njegovo zaslišanje bi bilo treba po potrebi posneti in ko mu je odvzeta prostost, bi moral biti deležen posebne obravnave<sup>54</sup>. V oceni nacionalnih ukrepov za prenos, ki jo je opravila Komisija, so bile razkrite velike razlike, zlasti zaradi bistvenih razlik med nacionalnimi pravosodnimi sistemi in različnimi standardi o otrokom prijaznem pravosodju<sup>55</sup>.

### 2.3. Instrumenti pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah

Pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah je urejeno z več instrumenti, katerih cilj je okrepiti učinkovito izvajanje sodne oblasti v čezmejnih zadevah in zagotoviti učinkovito sodno varstvo zadevnih posameznikov. Cilj **evropskega naloga za prijetje**<sup>56</sup> (ENP) je preprečiti podaljšanje pridržanja zadevne osebe, tako da se od držav članic zahteva, da hitro obravnavajo sklepe o ENP<sup>57</sup>. Komisija je pred kratkim predlagala skupna pravila, na podlagi katerih se **lahko kazenski postopek prenese iz ene države članice v drugo**<sup>58</sup>, pri čemer ta pravila vključujejo določbe o pravici do učinkovitega pravnega sredstva zoper odločitev o sprejetju prenosa. **Uredba o elektronskih dokazih**<sup>59</sup> bo organom kazenskega pregona in pravosodnim organom omogočila hitrejšo pridobivanje elektronskih dokazov. Z njo je v skladu s členom 47 Listine vsaki osebi, katere podatki se zahtevajo, zagotovljena pravica do učinkovitega pravnega sredstva.

### 2.4. Pravice žrtev

EU je v **direktivi o pravicah žrtev**<sup>60</sup> vzpostavila celovite standarde na področju temeljnih pravic za podporo in zaščito žrtev kaznivih dejanj, pri čemer morajo države članice v skladu z navedeno direktivo zagotoviti, da so žrtve vseh kaznivih dejanj spoznajo za žrtve ter obravnavajo spoštljivo, strokovno in nediskriminatorno. Direktiva žrtvam olajšuje dostop do pravnega varstva, saj države članice zavezuje k zagotavljanju informacij o postopkih ter podpora in zaščiti žrtev v skladu z njihovimi individualnimi potrebami. Žrtve imajo na primer pravico do zaslišanja med kazenskim postopkom in predložitve dokazov, pravico do dostopa do brezplačne pravne pomoči, kadar so

<sup>52</sup> Direktiva (EU) 2016/800.

<sup>53</sup> Ali v posebnih okoliščinah druga ustrezná odrasla oseba, ki jo imenuje otrok in jo kot tako potrdijo pristojni organi.

<sup>54</sup> Sodišču Evropske unije je bil predložen prvi predlog za sprejetje predhodne odločbe (C-603/22) v zvezi s področjem uporabe Direktive (o tem, koga bi bilo treba za namene Direktive obravnavati kot otroka), o katerem Sodišče še odloča.

<sup>55</sup> Vrednotenje rezultatov ocene skladnosti še poteka, tudi glede razpoložljivosti učinkovitih pravnih sredstev za kršitve otrokovih procesnih pravic. Poročilo o izvajanju bo objavljeno leta 2024.

<sup>56</sup> Okvirni sklep Sveta z dne 13. junija 2002 o evropskem nalogu za prijetje in postopkih predaje med državami članicami (2002/584/PNZ) (UL L 190, 18.7.2002, str. 1). Procesne direktive se uporabljajo za osebe, iskane na podlagi ENP; [https://commission.europa.eu/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/types-judicial-cooperation/european-arrest-warrant\\_en](https://commission.europa.eu/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/types-judicial-cooperation/european-arrest-warrant_en).

<sup>57</sup> Države članice morajo zagotoviti tudi pravna sredstva zoper priznanje in izvršitev sklepov o začasnem zavarovanju in sklepov o odvzemu v čezmejnih zadevah. Glej Uredbo (EU) 2018/1805 (UL L 303, 28.11.2018, str. 1).

<sup>58</sup> Predlog uredbe o prenosu postopkov v kazenskih zadevah (COM(2023) 185).

<sup>59</sup> Uredba (EU) 2023/1543 (UL L 191, 28.7.2023, str. 118).

<sup>60</sup> Direktiva 2012/29/EU (UL L 315, 14.11.2012, str. 57).

udeležene v kazenskem postopku kot stranke, ter pravico do odločitve, s katero se storilcu naloži plačilo odškodnine. Komisija je za nadaljnjo krepitev pravic žrtev<sup>61</sup> sprejela predlog za spremembo direktive o pravicah žrtev<sup>62</sup>, da bi žrtvam zagotovila boljše informacije, podporo in zaščito, na primer z dostopom do e-pravosodja, ter jim omogočila učinkovitejšo udeležbo v kazenskih postopkih.

Posebna zakonodaja EU vsebuje ciljno usmerjena pravila za zaščito pravic žrtev nekaterih vrst kaznivih dejanj<sup>63</sup>. Države članice morajo v skladu z **direktivo o boju proti trgovini z ljudmi**<sup>64</sup> zagotoviti, da so žrtve trgovine z ljudmi ustrezno zaščitene, med drugim s programi za zaščito priči, ter da imajo dostop do pravnega svetovanja in zastopanja. Poleg tega so otroci žrtve upravičeni do imenovanja zastopnika ter do otrokom prijaznih ukrepov med zaslišanji in kazenskimi postopki. Komisija je po oceni direktive o boju proti trgovini z ljudmi predlagala posodobitev okvira za boj proti trgovini z ljudmi ter odpravo vrzeli pri prepoznavanju žrtev in njihovi napotitvi na službe za pomoč in podporo<sup>65</sup>. Poleg tega je Komisija še naprej osredotočena na izvajanje direktive EU o boju proti trgovini z ljudmi in strategije EU za boj proti trgovini z ljudmi (2021–2025)<sup>66</sup>, zlasti v zvezi z zaščito žrtev v kazenskih postopkih in dostopom do odškodnine.

**Otroci, ki so žrtve spolne zlorabe in izkoriščanja**, so zaščiteni z direktivo o boju proti spolni zlorabi otrok<sup>67</sup>, ki spodbuja vse, ki vedo ali sumijo, da je bila storjena spolna zloraba ali izkoriščanje otrok, da to prijavijo. Komisija je maja 2022 predlagala<sup>68</sup> posebna pravila o spolni zlorabi in izkoriščanju otrok na spletu, vključno z ukrepi za naznanjanje in odstranjevanje vsebin, povezanih z zlorabo, ter podporo žrtvam pri odstranjevanju posnetkov, ki prikazuje njihovo zlorabo.

Poleg tega je cilj **predloga direktive o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini**<sup>69</sup> okrepiti dostop žrtev nasilja na podlagi spola in nasilja v družini do pravnega varstva z odzivanjem

---

<sup>61</sup> Komisija je leta 2022 sprejela [oceno direktive o pravicah žrtev](#). Iz nje je razvidno, da je Direktiva v zadnjih desetih letih prispevala k izboljšanju življenja žrtev. Vendar pa obstajajo primeri, v katerih ne morejo vse žrtve v celoti uveljavljati svojih pravic, saj nekatere pravice v Direktivi niso bile oblikovane dovolj natančno. Pomanjkljivosti so bile ugotovljene v zvezi s petimi glavnimi pravicami. V nekaterih državah članicah je poleg tega še vedno počasen napredek pri zagotavljanju storitev za podporo, prijavljanju kaznivih dejanj ter zagotavljanju, da lahko vse žrtve uveljavljajo zaščitne ukrepe in imajo na voljo učinkovita pravna sredstva za izpodbijanje ukrepov, da bi se jih zaščitilo pred sekundarno in ponovno viktimizacijo. FRA (2023), [Underpinning victims' rights: support services, reporting and protection](#) (Podpiranje pravic žrtev: podporne storitve, prijavljanje in zaščita).

<sup>62</sup> Predlog direktive o spremembi Direktive 2012/29/EU ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ (COM(2023) 424). Revizija temelji na strategiji EU o pravicah žrtev (2020–2025) (COM(2020) 258), v kateri je Komisija ugotovila, da je treba nadalje opolnomočiti žrtve kaznivih dejanj, da lahko prijavijo kazniva dejanja, sodelujejo v kazenskem postopku, zahtevajo odškodnino in si opomorejo od posledic.

<sup>63</sup> Glej na primer Direktivo 2011/99/EU (UL L 338, 21.12.2011, str. 2), Uredbo (EU) št. 606/2013 (UL L 181, 29.6.2013, str. 4) in Direktivo Sveta 2004/80/ES (UL L 261, 6.8.2004, str. 15).

<sup>64</sup> Direktiva 2011/36/EU (UL L 101, 15.4.2011, str. 1).

<sup>65</sup> [https://home-affairs.ec.europa.eu/news/eu-proposes-new-rules-fight-trafficking-human-beings-2022-12-18\\_sl](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/eu-proposes-new-rules-fight-trafficking-human-beings-2022-12-18_sl)

<sup>66</sup> COM(2021) 171.

<sup>67</sup> Direktiva 2011/93/EU (UL L 335, 17.12.2011, str. 1). Glej tudi strategijo EU za učinkovitejši boj proti spolni zlorabi otrok (COM(2020) 607).

<sup>68</sup> Predlog uredbe o določitvi pravil za preprečevanje spolne zlorabe otrok in boju proti njej (COM(2022) 209).

<sup>69</sup> Predlog direktive o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (COM(2022) 105).

na njihove posebne potrebe<sup>70</sup>. V njem je predlagana tudi inkriminacija nekaterih oblik nasilja, ki nesorazmerno prizadenejo ženske, kot so posilstvo, in sicer na podlagi odsotnosti privolitve, pohabljanje ženskih spolovil in nekatere oblike kibernetkega nasilja na podlagi spola<sup>71</sup>.

## 2.5. Drugi primeri ranljivosti

Osebe, ki prijavijo nezakonite ali nemoralne dejavnosti, s katerimi se seznanijo na delovnem mestu (v nadaljnjem besedilu: žvižgači), so v ranljivem položaju v razmerju do svojih delodajalcev. **Direktiva o zaščiti žvižgačev**<sup>72</sup> prepoveduje vse oblike povračilnih ukrepov in zahteva sankcije zanje ter žvižgačem zagotavlja trden nabor pravnih ukrepov, vključno s ponovno zaposlitvijo ali nadomestilom za nastalo škodo in začasnimi ukrepi za zaustavitev groženj ali povračilnih ukrepov.

V podobno ranljivem položaju so tudi novinarji, zagovorniki človekovih pravic in drugi, ki sodelujejo v javni razpravi o zadevah javnega interesa, ko se soočajo s **strateškimi tožbami za onemogočanje udeležbe javnosti**. Predlog iz leta 2022<sup>73</sup> bi sodnikom omogočil hitro zavrnitev tovrstnih očitno neutemeljenih tožb ter vzpostavlja več postopkovnih jamstev in pravnih sredstev, kot so povračilo celotnih stroškov, odškodnina in kazni<sup>74</sup>. Komisija je objavila tudi priporočila državam članicam o **ukrepih za zaščito novinarjev in medijskih delavcev**<sup>75</sup>.

Namen nedavnega predloga<sup>76</sup> je povečati **varstvo odraslih oseb** v čezmejnih primerih in prispevati k zaščiti njihovih temeljnih pravic, kadar zaradi invalidnosti ali osebne nezmožnosti ne morejo varovati svojih interesov. Cilj predloga je zagotoviti, da se ukrepi v zvezi z njihovim

---

<sup>70</sup> Večina nasilja nad ženskami in nasilja v družini je inkriminirana na nacionalni ravni, ostajajo pa vrzeli in razlike v nacionalnem kazenskem pravu ter na ravni EU, na primer v zvezi s kibernetkim nasiljem nad ženskami in intimnopartnerskim kibernetkim nasiljem, kot sta zalezovanje, ki ga omogoča informacijska in komunikacijska tehnologija, in razširjanje zasebnih fotografij brez privolitve. V zvezi s spolnim nasiljem je v 16 državah članicah potrebna uporaba sile ali groženj kot bistveni element posilstva, namesto da bi bil poudarek na odsotnosti privolitve, zato je zaščita žrtev spolnega nasilja v EU neenaka. Vrzeli obstajajo tudi v zvezi z drugimi oblikami nasilja nad ženskami in nasilja v družini (npr. pohabljanje ženskih spolovil, prisilna poroka, prisilni splav in prisilna sterilizacija). Za več informacij glej poročilo o oceni učinka, priloženo predlogu direktive o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (SWD(2022) 62 final). Cilj predloga je zagotoviti učinkovit dostop do pravnega varstva s približevanjem kazenskopravnih opredelitev in sankcij na ravni EU v zvezi s posebej hudimi oblikami nasilja nad ženskami ter z zagotavljanjem upoštevanja vidika spola in spoštovanja pravic otrok žrtev in prič.

<sup>71</sup> EU je tudi pogodbenica Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima, zato jo zavezujejo njeni celoviti standardi o pravosodnem sodelovanju v kazenskih zadevah, azilu in nevračanju ter o javni upravi EU.

<sup>72</sup> Direktiva (EU) 2019/1937 (UL L 305, 26.11.2019, str. 17).

<sup>73</sup> Predlog direktive o zaščiti oseb, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi ali zlorabljenimi sodnimi postopki (strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti) (COM(2022) 177).

<sup>74</sup> Z dopolnilnim priporočilom se države članice spodbuja, naj zagotovijo potrebne zaščitne ukrepe za obravnavo strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti tudi v nacionalnih primerih in vseh postopkih. Vključitev okoljevarstvenikov, ki imajo lahko dragocene informacije o kršitvah okoljske zakonodaje, v področje uporabe direktive o boju proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti prispeva k izvajanju mednarodnih obveznosti EU po Aarhuški konvenciji.

<sup>75</sup> Priporočilo Komisije z dne 16. septembra 2021 o zagotavljanju zaščite, varnosti in opolnomočenja novinarjev in drugih medijskih delavcev v Evropski uniji (C(2021) 6650).

<sup>76</sup> Predlog uredbe o jurisdikciji, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju ukrepov ter sodelovanju v zadevah v zvezi z varstvom odraslih oseb (COM(2023) 280).

varstvom ali pravno in poslovno sposobnostjo hitro priznajo in da se spoštujejo želje, izražene vnaprej prek pooblastil za zastopanje.

Cilj predloga iz leta 2022 o **priznavanju starševstva**<sup>77</sup> med državami članicami je okrepiti zaščito **temeljnih pravic otrok v čezmejnih primerih**, kot so pravice, ki izhajajo iz starševstva v drugi državi članici, vključno s pravico, da eden od staršev deluje kot njihov zastopnik v zadevah, kot sta zdravljenje in šolanje. Starši otroka v eni državi članici bi tako še naprej ostali starši otroka v drugih državah članicah, kar danes ne velja vedno.

## 2.6. Žrtve diskriminacije

Učinkovito pravno varstvo žrtev diskriminacije je že več desetletij v središču prava EU, pri čemer več **direktiv o enakosti**<sup>78</sup> določa pravico dostopa do pravnih postopkov za pritožbo zaradi diskriminacije in pravico združenj do posredovanja pred sodiščem v imenu žrtev ali v njihovo podporo. **Direktiva o preglednosti plačil**<sup>79</sup> delavcem omogoča, da uveljavljajo svojo pravico do enakega plačila za ženske in moške za enako delo ali delo enake vrednosti. Žrtve lahko v upravnih ali sodnih postopkih zastopajo združenja, predstavniki delavcev in organi, kot so organi za enakost ali sindikati. Ti lahko žrtvam pomagajo pri uveljavljanju odškodnine<sup>80</sup>, strateških sodnih postopkih<sup>81</sup> ali uveljavljanju kolektivnega pravnega varstva<sup>82</sup>, zlasti ker pravo EU prepoveduje diskriminacijo tudi, če ni določljive žrtve<sup>83</sup>.

Države članice morajo v skladu z direktivami o enakosti zagotoviti učinkovite, sorazmerne in **odvračilne kazni** v primerih diskriminacije, kot so globa, odškodnina, odredba, izrečena kršilcu, naj izvrši določena dejanja ali se jih vzdrži, objava kršitve, zahteva za opravičilo ali kazenska sankcija<sup>84</sup>.

---

<sup>77</sup> Predlog uredbe Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju odločb in sprejemanju javnih listin v zadevah v zvezi s starševstvom ter uvedbi evropskega potrdila o starševstvu (COM(2022) 695).

<sup>78</sup> Direktiva Sveta 79/7/EGS; Direktiva Sveta 2000/43/ES, UL L 180, 19.7.2000, str. 22; Direktiva Sveta 2000/78/ES, UL L 303, 2.12.2000, str. 16; Direktiva Sveta 2004/113/ES, UL L 373, 21.12.2004, str. 37; Direktiva 2006/54/ES, UL L 204, 26.7.2006, str. 23; Direktiva 2010/41/EU, UL L 180, 15.7.2010, str. 1.

<sup>79</sup> Direktiva (EU) 2023/970 (UL L 132, 17.5.2023, str. 21). V oceni določb EU o enakem plačilu, opravljeni leta 2020, je bilo ugotovljeno, da se pravica do enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske v praksi ne uporablja in ne izvršuje ustrezno in da preglednost plačil v številnih državah članicah ni zadovoljiva (SWD(2020) 50).

<sup>80</sup> Zlasti kadar imajo procesno upravičenje, kar pomeni, da imajo pravico ali sposobnost, da vložijo tožbo pri sodišču ali da nastopijo pred sodiščem.

<sup>81</sup> Pojem „strateški sodni postopki“ se nanaša na uporabo pravnih strategij, katerih namen je doseči družbeno ali pravno spremembo ali spremembo politike; pogosto ga izvajajo organizacije civilne družbe in/ali odvetniki.

<sup>82</sup> Priporočilo Komisije 2013/396/EU o skupnih načelih za mehanizme kolektivnih opustitvenih in odškodninskih tožb v državah članicah v zvezi s kršitvami pravic iz prava Unije (UL L 201, 26.7.2013, str. 60).

<sup>83</sup> Organizacije, ki v svojem imenu delujejo v javnem interesu, lahko vložijo tožbo *actio popularis*, ki se ne nanaša na določeno žrtev, v podporo katere bi vložile zahtevek ali ki bi jo zastopale. Sodba z dne 10. julija 2008, Feryn, C-54/07, EU:C:2008:397, točka 15.

<sup>84</sup> V [poročilu Komisije o uporabi direktive o rasni enakosti in direktive o enakosti pri zaposlovanju \(COM\(2021\) 139\)](#) so bile ugotovljene težave pri izvajanju določbe o sankcijah v zadevah s področja diskriminacije. Tudi v študiji [Study to support the preparation of an EU initiative to address possible gaps in the legal protection against discrimination](#)

Cilj novih zakonodajnih predlogov je okrepiti vlogo **organov za enakost**<sup>85</sup>, zlasti njihovo neodvisnost, vire in pristojnosti, da bi se lahko učinkoviteje borili proti diskriminaciji. Organi za enakost imajo ključno vlogo pri zagotavljanju pomoči žrtvam diskriminacije, poleg tega pa bistveno prispevajo k izvajanju prava EU o nediskriminaciji. Pooblaščen bi bili za sprejemanje pritožb zaradi diskriminacije, preiskovanje, svetovanje žrtvam, ponujanje alternativnega reševanja sporov, izdajanje mnenj ali odločb in delovanje v sodnih postopkih kot izvedenci, v imenu ali v podporo ene ali več žrtev ali v svojem imenu<sup>86</sup>.

EU je tudi pogodbenica **Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov**, v kateri je določena obveznost zagotavljanja učinkovitega dostopa do pravnega varstva invalidom enako kot drugim<sup>87</sup>, in je sprejela **evropski akt o dostopnosti**<sup>88</sup>.

Evropski akt o dostopnosti dopolnjuje **direktiva o spletni dostopnosti**<sup>89</sup>, ki določa, da morajo biti spletišča in mobilne aplikacije organov javnega sektorja, vključno s pravosodnimi organi, dostopne invalidom in starejšim.

Sovražni govor in kazniva dejanja iz sovraštva kršijo temeljni pravici žrtev do dostojanstva in enakopravnosti. Da bi prispevali k učinkovitemu pravnemu varstvu žrtev sovražnega govora in kaznivih dejanj iz sovraštva, morajo države članice v skladu z **okvirnim sklepom Sveta o boju proti rasizmu in ksenofobiji**<sup>90</sup> inkriminirati javno spodbujanje k nasilju ali sovraštvu na podlagi rase, barve kože, vere, porekla ali nacionalne ali etnične pripadnosti ter pri izrekanju kazni storilec kaznivih dejanj ustrezno upoštevati rasistične motive<sup>91</sup>. Nacionalni organi morajo preiskovati in preganjati primere domnevnih kaznivih dejanj iz sovraštva ali sovražnega govora ter jih obravnavati na sodišču. Poleg tega je Komisija leta 2021<sup>92</sup> predlagala, da se **sovražni govor in kazniva dejanja iz sovraštva dodajo med kazniva dejanja EU** iz člena 83(1) PDEU. Po

---

*on grounds of racial or ethnic origin* (Študija za podporo pripravi pobude EU za odpravo morebitnih vrzeli v pravnem varstvu pred diskriminacijo na podlagi rase ali narodnosti) so bile ugotovljene morebitne vrzeli, povezane z izvajanjem zahtev glede sankcij. Komisija bo začela študijo za podporo državam članicam pri podrobnejšem spremljanju uporabe učinkovitih, sorazmernih in odvračilnih sankcij.

<sup>85</sup> [COM\(2022\) 688 final](#) in [COM\(2022\) 689 final](#).

<sup>86</sup> <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/12/standards-for-equality-bodies-council-agrees-its-positions/>.

<sup>87</sup> Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov, člen 13.

<sup>88</sup> Direktiva (EU) 2019/882 (UL L 151, 7.6.2019, str. 70), ki določa zahteve glede dostopnosti na ravni EU za nekatere proizvode in storitve. Te zahteve so navedene v predlogu za spremembo direktive o pravicah žrtev, da se zagotovi dostopnost elektronskih komunikacijskih sredstev, ki se uporabljajo v sodnih postopkih, ter postopkov, storitev za podporo in zaščitnih ukrepov za invalide. Predlog direktive o spremembi Direktive 2012/29/EU, člen 26c.

<sup>89</sup> Direktiva (EU) 2016/2102.

<sup>90</sup> Okvirni sklep Sveta 2008/913/PNZ.

<sup>91</sup> Komisija spremlja prenos in izvajanje tega instrumenta v državah članicah. Sodeluje tudi z nacionalnimi organi kazenskega pregona in pravosodnimi organi, da bi povečala njihovo zmogljivost za prepoznavanje, preiskovanje in pregon kaznivih dejanj iz sovraštva ali sovražnega govora ter podporo žrtvam. Skupina EU na visoki ravni za boj proti sovražnemu govoru in kaznivim dejanjem iz sovraštva je v sodelovanju z Agencijo Evropske unije za usposabljanje na področju preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj (CEPOL), Uradom OVSE za demokratične institucije in človekove pravice (ODIHR) ter Agencijo EU za temeljne pravice (FRA) pripravila ustrezne smernice in standarde.

<sup>92</sup> COM(2021) 777.

sprejetju sklepa Sveta bi imela Komisija možnost predlagati zakonodajo, s katero bi se na ravni EU zagotovil zanesljiv kazenskopравни odziv na sovražni govor in kazniva dejanja iz sovraštva na drugi podlagi kot na rasizmu in ksenofobiji.

## 2.7. Varstvo okolja

Na področju varstva okolja je bil dostop do pravnega varstva znatno okrepljen<sup>93</sup> s spremenjeno **uredbo o Aarhuški konvenciji**<sup>94</sup>, ki okoljskim organizacijam in drugim članom javnosti omogoča, da od institucij EU zahtevajo, da zagotovijo skladnost svojih sklepov z okoljskim pravom EU<sup>95</sup>. Okoljske organizacije so to možnost že uporabile in zahtevale pregled v zvezi s pesticidi, ribištvom, taksonomijo, nacionalnimi podnebnimi in energetske načrti, energijo iz obnovljivih virov in kmetijskimi načrti v okviru skupne kmetijske politike<sup>96</sup>.

Komisija je objavila tudi smernice o dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah<sup>97</sup> in informativne liste na portalu e-pravosodje<sup>98</sup> o veljavnih pravilih v vsaki državi članici<sup>99</sup> ter opisala, kako je pravno varstvo zagotovljeno v zakonodaji vsake države članice, s katero se izvaja Aarhuška konvencija<sup>100</sup>.

Poleg tega sta v **predlogu direktive o okoljski kriminaliteti**<sup>101</sup> predvideni pomoč in podpora osebam, ki prijavijo kazniva dejanja zoper okolje. Predlogi **direktiv o industrijskih emisijah**<sup>102</sup>,

---

<sup>93</sup> Po ugotovitvah Odbora za skladnost z Aarhuško konvencijo v zadevi ACCC/C/2008/32 proti EU je bilo področje uporabe uredbe o Aarhuški konvenciji razširjeno ter usklajeno s Konvencijo in členom 9 Konvencije. Odbor za skladnost je ugotovil, da EU ne izpolnjuje obveznosti iz člena 9, odstavek 3 in 4, Konvencije glede dostopa javnosti do pravnega varstva, saj niti uredba o Aarhuški konvenciji niti sodna praksa Sodišča Evropske unije ne izvajata obveznosti, ki izhajajo na podlagi navedenih odstavkov, oziroma nista skladni z njimi.

<sup>94</sup> Uredba (EU) 2021/1767. Leta 2022 je bil izvoljen prvi posebni poročevalec za okoljevarstvenike, da bi zaščitili vse osebe, ki so kaznovane, preganjane ali nadlegovane, ker želijo uveljavljati svoje pravice iz Konvencije, ali ki so kaznovanju, preganjanju ali nadlegovanju neposredno izpostavljene.

<sup>95</sup> To je mogoče doseči tako, da se pri instituciji ali organu EU, ki je sprejel upravni akt ali, v primeru domnevne upravne opustitve, ki bi moral sprejeti takšen akt, vložijo zahteva za notranjo revizijo, ker je ta akt ali opustitev v nasprotju z okoljskim pravom. Isti vložniki, ki so v skladu s členom 10 uredbe o Aarhuški konvenciji vložili zahtevo za notranjo revizijo, lahko začnejo postopek pred Sodiščem, ko se seznanijo z odločitvijo institucije Unije o notranji reviziji.

<sup>96</sup> V skladu s členom 59(7) Uredbe (EU) 2021/2116 (UL L 435, 6.12.2021, str. 187) morajo države članice vzpostaviti pritožbeni mehanizem za programsko obdobje 2023–2027 in zagotoviti učinkovito obravnavo pritožb v okviru strateških načrtov skupne kmetijske politike.

<sup>97</sup> Sporočilo Komisije o izboljšanju dostopa do pravnega varstva v okoljskih zadevah v EU in njenih državah članicah (COM(2020) 643).

<sup>98</sup> [https://e-justice.europa.eu/300/SL/access\\_to\\_justice\\_in\\_environmental\\_matters?init=true](https://e-justice.europa.eu/300/SL/access_to_justice_in_environmental_matters?init=true)

<sup>99</sup> V sporočilu o pregledu izvajanja okoljske politike za leto 2022 – Preobrat s pomočjo okoljske skladnosti (COM(2022) 438) je bilo ugotovljeno, da „[...] so v večini držav članic še vedno mogoče izboljšave v smislu izboljšanja dostopa javnosti do sodišč, da lahko izpodbijajo odločitve, dejanja ali opustitve dejanj, zlasti na področjih načrtovanja v zvezi z vodo, naravo in/ali kakovostjo zraka“.

<sup>100</sup> [https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review\\_sl](https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review_sl) Dodatne določbe o dostopu do pravnega varstva so vključene v uredbo o proizvodih, ki ne povzročajo krčenja gozdov (Uredba (EU) 2023/1115 (UL L 150, 9.6.2023)).

<sup>101</sup> Predlog direktive o kazenskopravnem varstvu okolja in nadomestitvi Direktive 2008/99/ES z dne 15. decembra 2021 (COM(2021) 851).

<sup>102</sup> Direktiva 2010/75/EU (UL L 334, 17.12.2010, str. 17). Za revidirani okvir glej COM(2022) 156 final/3.

**o kakovosti zraka**<sup>103</sup> in **o čiščenju komunalnih odpadnih voda**<sup>104</sup> bi omogočili dostop do odškodnine za zdravstvene težave, ki so posledica kršitev ustreznih določb. Predlogi **direktiv** o kakovosti zraka, o odpadkih, o spremljanju tal<sup>105</sup>, o obnovi narave<sup>106</sup> in **o zelenih trditvah**<sup>107</sup> bi prav tako okrepili pravico do učinkovitega pravnega sredstva z uvedbo pravice do uporabe pravnih sredstev, kadar koli so kršene ustrezne določbe prava EU<sup>108</sup>.

## 2.8. Pravice potrošnikov in mehanizmi za alternativno reševanje sporov

**Mehanizem kolektivnega pravnega varstva**<sup>109</sup> imenovanim potrošniškim organizacijam in javnim organom omogoča, da v imenu skupin potrošnikov vložijo zastopniške tožbe pred nacionalnimi sodišči, vključno s čezmejnimi tožbami, ki zadevajo več držav članic. S temi kolektivnimi tožbami se lahko poskuša ustaviti nezakonite prakse in zahtevati povrnitev škode, na primer odškodnino, zamenjavo ali popravilo. Poleg tega posebno spletno orodje olajšuje sodelovanje med državami članicami, sodniki in predstavniki interesov potrošnikov pri uveljavljanju pravic potrošnikov v EU<sup>110</sup>. Tudi v **direktivi o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah**<sup>111</sup> se zahteva, da se potrošnikom zagotovijo učinkovita pravna sredstva zoper nepošteno pogodbene pogoje, ki jih uporabljajo trgovci.

Z nedavnim **predlogom o spremembi direktive o alternativnem reševanju sporov**<sup>112</sup>, s katerim bi se izboljšala dostopnost prilagojene podpore potrošnikom, zlasti ranljivim, se bo pospešilo in olajšalo tudi izvensodno reševanje sporov za potrošnike. Kontaktne točke v državah članicah lahko olajšajo komunikacijo med potrošniki in trgovci, pomagajo pri postopku alternativnega reševanja sporov ter zagotavljajo informacije o pravicah potrošnikov in pravnem varstvu.

<sup>103</sup> Predlog direktive o kakovosti zunanjega zraka in čistejšem zraku za Evropo (prenovitev) (COM(2022) 542).

<sup>104</sup> Predlog direktive o čiščenju komunalnih odpadnih voda (prenovitev) z dne 26. oktobra 2022 (COM(2022) 541).

<sup>105</sup> Predlog direktive o spremljanju in odpornosti tal (zakonodaja o spremljanju tal) z dne 5. julija 2023 (COM(2023) 416).

<sup>106</sup> Predlog uredbe o obnovi narave z dne 22. junija 2022 (COM(2022) 304).

<sup>107</sup> Predlog direktive o utemeljitvi in sporočanju izrecnih okoljskih trditev (direktiva o zelenih trditvah) (COM(2023) 166).

<sup>108</sup> Sodišče je na podlagi skupne razlage Aarhuške konvencije in člena 47 Listine v nedavni sodbi potrdilo, da mora imeti združenje za varovanje okolja, ki je na podlagi nacionalnega prava upravičeno do vlaganja pravnih sredstev, možnost, da pred nacionalnim sodiščem izpodbija upravno odločbo o odobritvi ali spremembi ES-homologacije, ki bi bila lahko v nasprotju s členom 5(2) Uredbe (ES) št. 715/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2007 o homologaciji motornih vozil glede na emisije iz lahkih potniških in gospodarskih vozil (Euro 5 in Euro 6) in o dostopu do informacij o popravilu in vzdrževanju vozil. Sodba z dne 8. novembra 2022, Deutsche Umwelthilfe (Réception des véhicules à moteur), C-873/19, EU:C:2022:857.

<sup>109</sup> Direktiva (EU) 2020/1828 z dne 25. novembra 2020 (UL L 409, 4.12.2020, str. 1), [https://commission.europa.eu/law/law-topic/consumer-protection-law/representative-actions-directive\\_sl](https://commission.europa.eu/law/law-topic/consumer-protection-law/representative-actions-directive_sl). Glej tudi Direktivo (EU) 2019/2161 (UL L 328, 18.12.2019, str. 7) in Direktivo 2013/11/EU (UL L 165, 18.6.2013, str. 63).

<sup>110</sup> <https://representative-actions-collaboration.ec.europa.eu/>

<sup>111</sup> Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL L 95, 21.4.1993, str. 29). Tudi s predlogom direktive o potrošniških kreditih (COM(2021) 347) se zagotavlja, da potrošniki niso diskriminirani pri prošnji za kreditno pogodbo, pri sklenitvi kreditne pogodbe in med njenim trajanjem.

<sup>112</sup> Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive 2013/11/EU ter direktiv (EU) 2015/2302, (EU) 2019/2161 in (EU) 2020/1828 (COM(2023) 649). V skladu s [pregledom stanja razmer za potrošnike za leto 2023](#) se je četrtnina potrošnikov spoprijela s težavo, vredno pritožbe, vendar se jih tretjina ni pritožila zaradi dolgotrajnih postopkov, majhnih zneskov ali nizke ravni zaupanja v zadovoljivo rešitev težave.

Poleg tega **SOLVIT**, mreža EU za reševanje težav za podjetja in potrošnike, zagotavlja alternativni pristop k reševanju sporov, pri čemer se ni treba posvetovati z odvetnikom ali se obrniti na sodišče<sup>113</sup>. Na področju prometa je namen pobude za **boljšo zaščito potnikov in njihovih pravic** zagotoviti boljše obveščanje potnikov o njihovih pravicah, učinkovitejši sistem za obravnavo pritožb, boljše uveljavljanje pravic potnikov ter razširitev pravic potnikov na multimodalna potovanja (ko potnik med istim potovanjem uporablja različne načine prevoza)<sup>114</sup>.

## 2.9. Reguliranje spletnih vsebin in varstvo podatkov

Zaradi stalnega razvoja na področju digitalizacije je pomembno, da se v zvezi s spletnimi dejavnostmi zagotavlja učinkovito pravno varstvo. V zvezi z moderiranjem vsebine na spletu so z **aktom o digitalnih storitvah**<sup>115</sup> zagotovljena pravna sredstva za prejemnike spletnih posredniških storitev. Akt o digitalnih storitvah vzpostavlja mehanizem prijave in ukrepanja, ki uporabnikom omogoča, da prijavijo nezakonito vsebino in zahtevajo njeno odstranitev. V skladu z njim morajo spletne platforme vzpostaviti notranji sistem za obravnavo pritožb, ki uporabnikom omogoča, da vložijo elektronske in brezplačne pritožbe, ter mehanizem za izvensodno reševanje sporov<sup>116</sup>. V njem je določena tudi pravica do pritožbe zoper ponudnike storitev v državi članici, v kateri se prejemnik storitve nahaja ali ima sedež. Uporabniki lahko pooblastijo organ, organizacijo ali združenje, da v njihovem imenu uveljavlja to pravico. Uporabniki lahko od ponudnikov posredniških storitev zahtevajo odškodnino za kakršno koli škodo ali izgubo, ki so jo utrpeli, ker so ponudniki kršili obveznosti na podlagi akta o digitalnih storitvah. **Direktiva o elektronskem poslovanju**<sup>117</sup> vsebuje postopkovna jamstva za izvensodno reševanje sporov in pravna sredstva v zvezi s storitvami informacijske družbe.

<sup>113</sup> Delovni dokument služb Komisije Kako SOLVIT pomaga na notranjem trgu – praznujemo 20 let (SWD(2022) 325). Nacionalni centri SOLVIT so primerni za obravnavo zadev v zvezi s skladnostjo z Listino. Da bi jim Komisija pomagala pri tej vlogi, jim namerava v letu 2024 zagotoviti prilagojeno usposabljanje o Listini.

<sup>114</sup> [https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13290-Potovanja-boljsa-zascita-potnikov-in-njihovih-pravic\\_sl](https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13290-Potovanja-boljsa-zascita-potnikov-in-njihovih-pravic_sl).

<sup>115</sup> Uredba (EU) 2022/2065 o spremembi Direktive 2000/31/ES (Akt o digitalnih storitvah) (UL L 277, 27.10.2022, str. 1). V oceni učinka se je štelo, da sta zagotavljanje poštenega upravljanja in opolnomočenje uporabnikov za uveljavljanje njihovih pravic med največjimi učinki akta o digitalnih storitvah. Vse tri regulativne možnosti so vključevale mehanizem pravnih sredstev v dveh korakih: obveznost ponudnikov storitev, da zagotovijo možnost vlaganja in obravnavanja pritožb, ter razpoložljivost izvensodnega reševanja sporov, za katerega se pričakuje, da bo absorbiral zaostrena vprašanja ter jih rešil hitreje in z manj viri kot sodni postopki. Uporabniki bi se lahko v skladu z nacionalnim pravom vedno obrnili na sodišče. Za bistvene elemente učinkovitih pravnih sredstev so se šteli tudi določbe o izboljšani preglednosti, katerih namen je ozaveščati uporabnike o politikah, ki se uporabljajo za gostujoče vsebine, blago ali storitve, in zagotavljanje informacij uporabnikom o korektivnih ukrepih, sprejetih zoper njih. V okviru vseh možnosti politike bi bili poleg tega sankcionirani ponudniki storitev, ki ne bi sistematično zagotavljali pravnih sredstev. Štelo se je, da se z okrepljenimi nadzornimi pooblastili organov v zvezi z zelo velikimi spletnimi platformami, pri katerih so lahko pravice uporabnikov najbolj prizadete, dodatno podpira pravica uporabnikov do učinkovitega pravnega sredstva.

<sup>116</sup> Glej [dokument o mehanizmu za izvensodno reševanje sporov iz akta o digitalnih storitvah](#). Pravna sredstva za poslovne uporabnike ponudnikov spletnih storitev so zagotovljena že v tako imenovani uredbi o razmerjih med platformami in podjetji (uredbi P2B): Uredba (EU) 2019/1150 (UL L 186, 11.7.2019, str. 57).

<sup>117</sup> Direktiva 2000/31/ES, člena 17 in 18.

V skladu z **uredbo o terorističnih spletnih vsebinah**<sup>118</sup> morajo ponudniki storitev gostovanja ponudnike vsebin obvestiti, če so njihove vsebine odstranjene ali dostop do njih blokiran na podlagi odredbe o odstranitvi, ki jo je poslal pristojni nacionalni organ. Ponudniki storitev gostovanja morajo vzpostaviti učinkovite pritožbene mehanizme za uporabnike, katerih vsebine so bile odstranjene ali dostop do njih blokiran v EU.

V skladu s **splošno uredbo o varstvu podatkov**<sup>119</sup> imajo posamezniki, na katere se nanašajo osebni podatki, pravico, da vložijo pritožbo zoper upravljavca ali obdelovalca podatkov pri nacionalnemu nadzornemu organu ali pristojnemu sodišču, če menijo, da so bili njihovi osebni podatki obdelani v nasprotju s pravili splošne uredbe o varstvu podatkov. Posamezniki, na katere se nanašajo osebni podatki, lahko poleg tega pooblastijo neprofitni organ, organizacijo ali združenje, da se pritoži v njihovem imenu, in imajo pravico do odškodnine za premoženjsko ali nepremoženjsko škodo, povzročeno s kršitvijo. S splošno uredbo o varstvu podatkov so nacionalnim nadzornim organom podeljena trdna pooblastila za preiskovanje kršitev in sprejetje korektivnih ukrepov, med drugim z naložitvijo upravnih glob.

Brez poseganja v pooblastila teh nadzornih organov in na podlagi pravic, zaščitnih s splošno uredbo o varstvu podatkov, je s **predlogom za evropski zdravstveni podatkovni prostor**<sup>120</sup> vzpostavljena pravica do pritožbe pri organih za digitalno zdravje, tj. javnih organih, ki jih ustanovijo države članice.

## **2.10. Azil in migracije**

V pravu EU o **azilu in migracijah** je določena vrsta zaščitnih ukrepov za zagotovitev pravnega varstva oseb, ki prihajajo v EU in zaprosijo za azil ali status rezidenta. V okviru skupnega evropskega azilnega sistema je v direktivah in uredbah predvidena možnost, da prosilci za azil izpodbijajo odločbe, ki jih sprejmejo upravni organi.

V skladu z **direktivo o azilnem postopku**<sup>121</sup> imajo prosilci za azil, ki vložijo pritožbo zoper zavrnitev njihove prošnje, na splošno pravico ostati na ozemlju države članice, dokler ni znan izid pritožbe ali dokler ne odloči sodišče. Države članice morajo prosilcem zagotoviti pravico do učinkovitega pravnega sredstva zoper vsako odločbo v zvezi z njihovo prošnjo za mednarodno zaščito, tudi zoper odločbe o zavrnitvi ponovne uvedbe postopka obravnavanja prošnje po njegovi preinitvi in odločbe o odvzemu mednarodne zaščite. Poleg tega se lahko prosilci, ki jim je bila priznana upravičenost do subsidiarne zaščite, pritožijo zoper odločitev o neutemeljenosti njihove prošnje v zvezi s statusom begunca. Nazadnje je treba pritožnikom zagotoviti procesna jamstva,

---

<sup>118</sup> Uredba (EU) 2021/784 (UL L 172, 17.5.2021, str. 79).

<sup>119</sup> Uredba (EU) 2016/679 o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (UL L 119, 4.5.2016, str. 1). Pritožbe se lahko vložijo pri neodvisnem nacionalnem nadzornem organu ali sodišču. Pritožbe lahko v imenu posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, vloži tudi neprofitni organ, organizacija ali združenje, in sicer na zahtevo posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, ali na podlagi nacionalnega prava. Če posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki, utrpí premoženjsko ali nepremoženjsko škodo, ima pravico, da od upravljavca ali obdelovalca prejme odškodnino.

<sup>120</sup> Predlog uredbe o evropskem zdravstvenem podatkovnem prostoru z dne 3. maja 2022 (COM(2022) 197).

<sup>121</sup> Direktiva 2013/32/EU (UL L 180, 29.6.2013, str. 60).

ki so enakovredna tistim, ki veljajo med obravnavanjem na prvi stopnji, kot sta brezplačna pravna pomoč in zastopanje, ki ju zagotavljajo osebe, pristojne za njuno zagotavljanje v skladu z nacionalnim pravom. Z **uredbo Dublin III**<sup>122</sup> je prosilec, ki jim je bila izdana odločba o predaji, zagotovljena tudi možnost pritožbe ali ponovnega pregleda, pri čemer zagotavlja več procesnih jamstev, vključno s pravico, da prosilec ostane na ozemlju države članice, v kateri se nahaja, odložitvijo predaje do zaključka pritožbe ali ponovnega pregleda ter dostopom do brezplačne pravne in jezikovne pomoči med celotnim postopkom pritožbe ali ponovnega pregleda.

V skladu z vsemi direktivami o **zakonitih migracijah** morajo države članice, ki sicer ohranijo široko polje proste presoje, zagotoviti, da je odločbe o zavrnitvi prošnje, odvzemu dovoljenja ali zavrnitvi podaljšanja dovoljenja mogoče pravno izpodbijati ali se zoper nje pritožiti<sup>123</sup>. Poleg tega **direktiva o vračanju** državljanom tretjih držav, ki niso upravičeni do prebivanja v državi članici, omogoča, da pred pristojnim sodnim ali upravnim organom ali pred pristojnim telesom, katerega člani so nepristranski in neodvisni, zahtevajo ponovni pregled odločb v zvezi z njihovo vrnitvijo<sup>124</sup>. Poleg tega je Komisija v okviru **evropskega integriranega upravljanja meja** navedla, da bi morale „[d]ržave članice [...] razviti in operativno vzdrževati nacionalni mehanizem za spremljanje temeljnih pravic v zvezi z upravljanjem meja in vračanjem“, ki naj bi „spremlja[l] ali dopolnjeva[l] obstoječ[a] pravn[a] sredst[va]“, kot so mehanizmi za poročanje o incidentih ali pritožbe<sup>125</sup>.

Na področju zaposlovanja državljanov tretjih držav je z **direktivo o sankcijah zoper delodajalce**<sup>126</sup> državljanom tretjih držav, ki nimajo pravice do bivanja v državi članici, priznana pravica, da zahtevajo izplačilo neizplačanih plač in vložijo pritožbe zoper delodajalce v primerih izkoriščanja<sup>127</sup>. **Direktiva o sezonskih delavcih**<sup>128</sup> vključuje določbe, ki sezonskim delavcem iz tretjih držav omogočajo, da vložijo pritožbe zoper delodajalce. Predlog za razširitev te pravice na

---

<sup>122</sup> Uredba (EU) št. 604/2013 (UL L 180, 29.6.2013, str. 31).

<sup>123</sup> Glej Direktivo Sveta 2003/86/ES, UL L 251, 3.10.2003 in Direktivo (EU) 2016/801, UL L 132, 21.5.2016.

<sup>124</sup> Direktiva 2008/115/ES (UL L 348, 24.12.2008, str. 98), člen 13.

<sup>125</sup> Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o večletni strateški politiki za evropsko integrirano upravljanje meja ([COM\(2023\) 146](#)), „element 13(3)“.

Poleg tega je agencija Frontex v skladu z uredbo o evropski mejni in obalni straži (Uredba (EU) 2019/1896) zaposlila vse opazovalce spoštovanja temeljnih pravic, tako da jih je zdaj 46 (v uredbi o evropski mejni in obalni straži se zahteva zaposlitev vsaj 40 opazovalcev). Uredba o evropski mejni in obalni straži opazovalcem omogoča enak dostop do vseh operacij agencije Frontex, kot je odobren vsemu drugemu napotenemu osebju agencije Frontex.

<sup>126</sup> Direktiva 2009/52/ES (UL L 168, 30.6.2009, str. 24).

<sup>127</sup> Sporočilo Komisije o uporabi Direktive 2009/52/ES z dne 18. junija 2009 o minimalnih standardih glede sankcij in ukrepov zoper delodajalce nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav (COM(2021) 592). Glej tudi FRA (2021), *Protecting migrants in an irregular situation from labour exploitation – Role of the Employers Sanctions Directive* (Zaščita migrantov brez urejenega statusa pred delovnim izkoriščanjem – Vloga direktive o sankcijah zoper delodajalce). Komisija skupaj z agencijo FRA pripravlja priročnik za usposabljanje inšpektorjev za delo o zaščitnih elementih navedene direktive.

<sup>128</sup> Direktiva 2014/36/EU z dne 26. februarja 2014 o pogojih za vstop in bivanje državljanov tretjih držav zaradi zaposlitve sezonskih delavcev (UL L 94, 28.3.2014, str. 375). Komisija je začela tudi študijo za opredelitev vrzeli in pomanjkljivosti pri zaščiti sezonskih delavcev iz tretjih držav v EU.

vse delavce iz tretjih držav je vključen v **predlog za revizijo direktive o enotnem dovoljenju**<sup>129</sup>. Komisija je revidirala tudi **direktivo o modri karti**, da bi od držav članic zahtevala, da zagotovijo učinkovito pravno sredstvo za vse negativne odločbe o dovoljenju za prebivanje in delovnem dovoljenju, izdane visokokvalificiranim delavcem<sup>130</sup>.

### 3. Ukrepi držav članic za zagotavljanje učinkovitega pravnega varstva

Države članice morajo zagotoviti, da različni akterji v verigi izvrševanja Listine v praksi uporabljajo temeljne pravice v korist vseh<sup>131</sup>. V skladu s členom 19 PEU so odgovorne za zagotavljanje učinkovitega pravnega varstva na svojem ozemlju, in sicer prek sodnih sistemov ali izvensodnih organov. Vse države članice, ki so sodelovale pri posvetovanjih za pripravo tega poročila, so navedle, da so na voljo najrazličnejša sodna in izvensodna pravna sredstva. To poglavje vsebuje pregled nedavnega razvoja, ki ga je navedlo več držav članic.

#### 3.1. Olajšanje dostopa do pravnega varstva s prizadevanji za digitalizacijo

Več držav članic meni, da so rešitve e-pravosodja osrednjega pomena za izboljšanje dostopa do pravnega varstva. Uporabnikom omogočajo, da svoje pravice uveljavljajo hitreje in lažje<sup>132</sup>. Digitalne pravosodne storitve so sodobne ter omogočajo večjo dostopnost in celo prilagajanje pravosodnih storitev, pa tudi njihovo stalno zagotavljanje v kriznih razmerah<sup>133</sup>.

Številne države članice si prizadevajo izboljšati digitalno dostopnost pravosodja<sup>134</sup>. V **Romuniji** se je na primer digitalizacija pravosodnega sistema pospešila med pandemijo COVID-19<sup>135</sup>. **Slovaška** financira ukrepe za pospešitev digitalizacije pravosodja v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost, s čimer se država pripravlja na pridružitvev sistemu eCodex<sup>136</sup>.

<sup>129</sup> Predlog direktive o enotnem postopku obravnavanja vloge za enotno dovoljenje za državljane tretjih držav za prebivanje in delo na ozemlju države članice ter o skupnem nizu pravic za delavce iz tretjih držav, ki zakonito prebivajo v državi članici (prenovitev) (COM(2022) 655).

<sup>130</sup> Direktiva (EU) 2021/1883 (UL L 382, 28.10.2021, str. 1), člen 11(3).

<sup>131</sup> Strategija v zvezi z Listino, str. 19.

<sup>132</sup> Glej pregled stanja na področju pravosodja za leto 2023, str. 31–37.

<sup>133</sup> Prispevek **Slovenije**, str. 6 in 7, ter prispevek **Litve**, str. 7 in 8; prispevek Sveta Evrope.

<sup>134</sup> Poročilo o stanju pravne države za leto 2023, str. 9 in 10, v katerem je ugotovljeno, da se pobude za izboljšanje digitalizacije nadaljujejo, države članice pa v zvezi s tem sprejemajo nadaljnje ukrepe. Digitalizacija pravosodnega sistema še naprej na splošno zelo napreduje v **Estoniji**, **Nemčiji**, **Latviji**, na **Poljskem**, v **Španiji**, na **Slovaškem**, v **Litvi**, na **Madžarskem** in v **Avstriji**. **Franciji**, **Italiji** in **Nizozemski** so bila izdana priporočila, naj s stalnimi prizadevanji nadalje izboljšajo digitalizacijo pravosodja. V zvezi s tekočimi prizadevanji je v prispevku **Luksemburga** k posvetovanju na strani 5 navedeno, da se nekatere informacije zagotavljajo digitalno in da se bo po pilotnem projektu o nujnih postopkih uvedel mehanizem brezpapirnega pravosodja v upravnih zadevah. Prispevek **Francije**, str. 6 in 7, se nanaša na krepitev omrežij, izboljšanje poslovne programske opreme in zaposlovanje informacijskih tehnikov. Prispevek **Grčije**, str. 10–12, se nanaša na podporo digitalnemu snemanju sodnih zadev na prvostopenjskih in pritožbenih sodiščih v Atenah, Pireju in Solunu. Glej tudi prispevek **Hrvaške**, str. 7 in 8, prispevek **Finske**, str. 5 in 6, prispevek **Poljske**, str. 17 in 18, prispevek **Madžarske**, str. 10–12, ter prispevek **Latvije**, str. 6 in 7.

<sup>135</sup> Prispevek **Romunije**, str. 10. Tudi prispevek Sveta Evrope, ki se nanaša na splošno stanje.

<sup>136</sup> Prispevek **Slovaške**, str. 4, ki se nanaša na sistem eCodex, prek katerega je mogoče poslati evropske preiskovalne naloge, vložiti prošnje za pravno pomoč in izmenjevati elektronske dokaze.

Kot glavni izzivi v zvezi s tem so navedeni pomanjkanje digitalnih spretnosti, vprašanja v zvezi z interoperabilnostjo informacijskih sistemov in digitalna varnost<sup>137</sup>. **Švedska** poleg tega meni, da nekateri vidiki digitalizacije, kot so video zaslišanja, morda niso primerni v vseh zadevah<sup>138</sup>.

Iz posvetovanja so razvidne tudi različne funkcije, ki se vzpostavljajo v okviru pobud za e-pravosodje<sup>139</sup>. V **Nemčiji** je pošiljanje dokumentov prek spletnega orodja obvezno za odvetnike, organe in javne subjekte. Vsi drugi lahko elektronski pravni promet uporabljajo prostovoljno<sup>140</sup>. V **Franciji** si lahko javnost pri iskanju sodišč, odvetnikov in notarjev pomaga z mobilno aplikacijo<sup>141</sup>. Vendar so nekateri anketiranci v **anketi platforme za temeljne pravice** navedli, da so digitalna orodja zapletena in delno nedostopna, na primer zaradi višjih stroškov za odvetnike in stranke, napak sistema ali ker je razpoložljivost omejena na pooblaščen odvetnike<sup>142</sup>.

### 3.2. Procesne pravice

Kot je navedeno v poglavju 2, je **razpoložljivost zadostnih informacij** o sodnih in izvensodnih pravnih sredstvih ter o tem, kako jih je mogoče uporabiti, osrednjega pomena za lažji dostop vseh do pravnega varstva. V zvezi z obveščanjem javnosti o pravosodnem sistemu in razpoložljivih pravnih sredstvih se vse države članice sklicujejo na informacije na posebnem uradnem spletišču pravosodne uprave ali ustreznega ministrstva<sup>143</sup>. V **Luksemburgu** so na primer na spletu na voljo informacije o brezplačni pravni pomoči, sodnih taksah, procesnih pravicah in objavljenih sodbah, skupaj s kontaktnimi obrazci ali naslovi elektronske pošte za poizvedbe javnosti<sup>144</sup>.

---

<sup>137</sup> Kar zadeva izzive, se prispevek **Romunije**, str. 10, nanaša na hkratno razpoložljivost štirih različnih e-spisa sodišč ter na potrebo po zagotavljanju združljivosti, kibernetske varnosti in posodobitve informacijske infrastrukture na lokalni ravni; prispevek **Španije**, str. 1 in 5, se nanaša na potrebo po zagotovitvi zadostnih digitalnih spretnosti. V poročilu o stanju pravne države za leto 2023, str. 9, je navedeno, da je treba zagotoviti učinkovito uporabo digitalnih orodij v praksi, med drugim z zadostnim usposabljanjem.

<sup>138</sup> Prispevek **Švedske**, str. 6 in 7.

<sup>139</sup> Poleg zagotavljanja informacij te funkcije vključujejo spletno vlaganje policijskih poročil in sodnih vlog, upravljanje digitalnih spisov za ogled in prenos sodnih dokumentov in predložitve dokumentov ter sodne obravnave v obliki videokonferenc ter audio- in videoposnetkov postopkov. Prispevek **Belgije**, str. 6 in 20, se na primer nanaša na digitalno vlaganje dokumentov, spletne sodne spise ter spletne rešitve pri upravljanju ranljivih oseb in iskanju pooblaščenega prevajalca, tolmača ali izvedenca. V prihodnosti naj bi bilo mogoče tudi digitalno začeti sodne postopke, vlagati vloge, prek spleta komunicirati s sodišči in digitalno vpogledovati v sodbe.

<sup>140</sup> Prispevek **Nemčije**, str. 8.

<sup>141</sup> Prispevek **Francije**, str. 7.

<sup>142</sup> Spletno posvetovanje prek platforme za temeljne pravice, vprašanje 3: Ali se v vaši državi članici uporabljajo digitalna orodja za lažji dostop do pravnega varstva prek sodnih in izvensodnih pravnih sredstev? Glej tudi poročilo o stanju pravne države za leto 2023, str. 9 in 10, ki se nanaša na nadaljnje povečanje uporabe elektronskega komunikacijskega sistema in vključitev večine preostalih sodišč v enoten sistem na **Hrvaškem**. Kljub temu ostajajo odprta pomembna vprašanja glede učinkovitosti in kakovosti, povezana z digitalizacijo pravosodja. V **Italiji** je digitalizacija sistema civilnega pravosodja znatno napredovala, medtem ko se spremenjena postopkovna pravila, ki omogočajo digitalizacijo v sistemu kazenskega pravosodja, še ne izvajajo v celoti.

<sup>143</sup> Prispevek **Slovaške**, str. 4, ki se nanaša na posebno spletišče vrhovnega sodišča; prispevek **Bolgarije**, str. 19, ki se nanaša na portal e-pravosodje z brezplačnim, neposrednim in stalnim elektronskim dostopom; prispevek **Španije**, str. 1 in 5, ki se nanaša na informacije o pravosodni upravi ter sodnih in izvensodnih pravnih sredstvih, ki so na voljo na spletu; prispevek **Avstrije**, str. 14 in 15.

<sup>144</sup> Prispevek **Luksemburga**, str. 5. Vendar je Komisija v poročilu o stanju pravne države za leto 2023 (str. 10) izdala priporočilo Luksemburgu v zvezi z nedokončano reformo za povečanje dostopnosti brezplačne pravne pomoči.

Iz odgovorov na anketo platforme za temeljne pravice je razvidno, da se informacije večinoma zagotavljajo strankam v kazenskih postopkih (59 od 115 vprašanih) in upravnih postopkih (45), bistveno manj pa strankam v civilnih postopkih (36) ali osebam, ki poskušajo dostopati do izvensodnih pravnih sredstev (31)<sup>145</sup>.

Bistven je tudi **dostop do tolmačenja in prevajanja**, da se prepreči ustvarjanje ovir pri dostopu do sodnega varstva za osebe, ki nimajo zadostnega znanja uradnega jezika zadevne države. Več držav članic, ki so sodelovale v posvetovanjih, zagotavlja brezplačno tolmačenje in prevajanje za osumljence in obdolžence v kazenskih postopkih<sup>146</sup>.

Obseg te pravice pa se med državami članicami razlikuje. Razen v kazenskih postopkih sta tolmačenje in prevajanje ustreznih sodnih dokumentov v nekaterih državah članicah na voljo tudi v civilnih zadevah ali za civilne stranke v kazenskem postopku<sup>147</sup>. Nekaterе države članice so razpoložljivost tolmačenja in prevajanja razširile na žrtve kaznivih dejanj<sup>148</sup> in upravne postopke<sup>149</sup>. V zvezi s tem nekatere izrecno navajajo zadeve v zvezi s priseljevanjem<sup>150</sup> ali mladoletnike brez spremstva in njihove skrbnike<sup>151</sup>. Na **Hrvaškem** je varuhinja človekovih pravic priporočila, naj se v zadevah, ki se nanašajo na pravice delavcev ali mednarodno zaščito, zagotovi tolmačenje in prevajanje v več jezikov<sup>152</sup>.

V civilnih zadevah države članice običajno zahtevajo, da tuji govorci sami krijejo stroške tolmačenja in prevajanja. Odvisno od finančnega položaja je te stroške mogoče kriti z **brezplačno pravno pomočjo**, kar je odvisno od pogojev, določenih v nacionalni zakonodaji. Brezplačna pravna pomoč je na splošno na voljo za kritje stroškov tolmačenja in prevajanja osebam brez

---

<sup>145</sup> Spletno posvetovanje prek **platforme za temeljne pravice**, vprašanje 2: Ali so po vaših izkušnjah v vaši državi članici v praksi zagotovljene informacije o razpoložljivih pravnih sredstvih in ukrepih, ki jih je treba sprejeti med sodnim postopkom/pri dostopu do izvensodnih pravnih sredstev?

<sup>146</sup> Prispevek **Avstrije**, str. 16; prispevek **Belgije**, str. 28; prispevek **Hrvaške**, str. 7; prispevek **Finske**, str. 6 in 7; prispevek **Francije**, str. 8; prispevek **Nemčije**, str. 9; prispevek **Grčije**, str. 12–14; prispevek Madžarske, str. 12; prispevek **Irske**, str. 2; prispevek **Latvije**, str. 7; prispevek **Litve**, str. 8 in 9; prispevek **Luksemburga**, str. 5; prispevek **Nizozemske**, str. 3; prispevek **Poljske**, str. 18; prispevek **informacijske točke Portugalske**, str. 6; prispevek **Romunije**, str. 11; prispevek **Švedske**, str. 7; prispevek **Slovaške**, str. 4 in 5; prispevek **Slovenije**, str. 7. Kljub temu proti štirim državam članicam trenutno potekajo postopki za ugotavljanje kršitev zaradi nepravilnega prenosa Direktive 2010/64/EU.

<sup>147</sup> Prispevek **Grčije**, str. 12–14; prispevek **Francije**, str. 3 in 4; prispevek **Belgije**, str. 28, in prispevek **Finske** k posvetovanju, str. 6 in 7.

<sup>148</sup> Prispevek **Francije**, str. 3 in 4, ki se nanaša na pravico žrtve, ki ne razume francoščine, do tolmača in prevoda informacij, potrebnih za uveljavljanje njenih pravic. Žrtve imajo pravico zahtevati prevode ali ustne povzetke sodnih obravnav; prispevek **Avstrije**, str. 16.

<sup>149</sup> Prispevek **Madžarske**, str. 12 in 13.

<sup>150</sup> Prispevek **Nizozemske**, str. 3.

<sup>151</sup> Prispevek **Hrvaške**, str. 7.

<sup>152</sup> Prispevek **Varuha človekovih pravic Hrvaške**, str. 7.

sredstev<sup>153</sup>. Na **Finskem** se lahko prek sistema vodenja zadev v zvezi z brezplačno pravno pomočjo opravi predhodni izračun pravic in vložijo prošnje za brezplačno pravno pomoč<sup>154</sup>.

V anketi platforme za temeljne pravice je 82 od 115 anketirancev potrdilo, da so storitve tolmačenja in prevajanja najpogosteje uporabljeni ukrepi za odpravo ovir pri dostopu do sodnih in izvensodnih pravnih sredstev v njihovih državah članicah, sledi pa jim brezplačna pravna pomoč (79/115)<sup>155</sup>.

### 3.3. Pravice žrtev

V posvetovanjih, ki so bila opravljena za pridobitev informacij za to poročilo, je večina držav članic navedla, da so bili sprejeti novi ukrepi za zaščito žrtev kaznivih dejanj. V **Romuniji** na primer ciljne službe za podporo žrtvam kaznivih dejanj zagotavljajo storitve za podporo žrtvam prek mreže 47 uradov po vsej državi<sup>156</sup>. Dve od največjih prvostopenjskih sodišč v **Sloveniji** imata specializirane oddelke za podporo žrtvam, ki združujejo sodnike in žrtve (večinoma nasilja na podlagi spola ali nasilja v družini), da bi se preprečili nepotrebni stiki z domnevnim storilcem in sprejela odločitve o zaščitnih ukrepih<sup>157</sup>.

**Avstrija** žrtvam zagotavlja brezplačno psihosocialno podporo med kazenskimi in civilnimi postopki<sup>158</sup>. Sodišča v **Nemčiji** morajo v skladu z zakonikom o kazenskem postopku zagotoviti psihosocialno pomoč. Žrtve hudih nasilnih kaznivih dejanj ali kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost lahko poleg tega zahtevajo, da se v zvezi z njihovo zadevo brez stroškov zanje imenuje psihosocialni pomočnik<sup>159</sup>. Na **Švedskem** se lahko brez stroškov za žrtve imenuje tudi zagovornik, ki varuje interese žrtev in vloži odškodninski zahtevek v kazenskih zadevah<sup>160</sup>. V **Grčiji** je psihosocialna podpora na voljo le žrtvam trgovine z ljudmi<sup>161</sup>. Na **Hrvaškem** je varuhinja človekovih pravic priporočila ciljno usmerjeno usposabljanje o pravicah žrtev in ustanovitev posebnih oddelkov za podporo žrtvam in pričam pri vseh sodiščih<sup>162</sup>.

---

<sup>153</sup> Prispevek **Finske**, str. 6 in 7; prispevek **Latvije**, str. 7; prispevek **Belgije**, str. 21.

<sup>154</sup> Prispevek **Finske**, str. 5 in 6, v katerem je navedeno tudi, da lahko odvetniki, zagovorniki, tolmači in prevajalci uporabljajo sistem za vložitev zahtevkov za državna sredstva, predložitev računov in dostop do storitev na daljavo v zvezi z brezplačno pravno pomočjo.

<sup>155</sup> Spletno posvetovanje prek platforme za temeljne pravice, glej vprašanje 1.

<sup>156</sup> Prispevek **Romunije**, str. 11. V Litvi je bil leta 2021 vzpostavljen postopek sodelovanja med prvimi reševalci in izvajalci podpornih storitev za žrtve; prispevek **Litve**, str. 9.

<sup>157</sup> Prispevek **Slovenije**, str. 10.

<sup>158</sup> Prispevek **Avstrije**, str. 1 in 2.

<sup>159</sup> Prispevek **Nemčije**, str. 12 in 13.

<sup>160</sup> Prispevek **Švedske**, str. 8–15.

<sup>161</sup> Prispevek **Grčije**, str. 15 in 16.

<sup>162</sup> Prispevek **Hrvaške**, str. 12–15. Glej tudi prispevek mreže ENNHRI, str. 3, v katerem so navedene vrzeli, ki so jih ugotovile nacionalne institucije za človekove pravice pri zagotavljanju pravic žrtev kaznivih dejanj (v zvezi z žrtvami kaznivih dejanj iz sovraštva in nasilja v družini v **Nemčiji**, pravico do odškodnine za žrtve trgovine z ljudmi v **Luksemburgu** in žrtvami, ki so tuji državljani, v **Sloveniji**).

Poleg tega se je skoraj tretjina anketirancev (31 od 115) v anketi platforme za temeljne pravice strinjala, da so ranljivim strankam na voljo hitri postopki<sup>163</sup>. Na **Cipru** in v **Nemčiji** se lahko na primer prednostno obravnavajo zadeve, ki vključujejo spolno nasilje ali otroke<sup>164</sup>. V **Belgiji** je v sodnem zakoniku predviden pospešen ukrep v zadevah v zvezi s čezmejno starševsko odgovornostjo in zaščito otrok (kot so zadeve v zvezi z mednarodnim protipravnim odvzemom otroka)<sup>165</sup>.

Kar zadeva **boj proti nasilju na podlagi spola in nasilju v družini**, so nekatere države članice nedavno organom kazenskega pregona omogočile, da kontaktne podatke žrtev posredujejo centru za podporo, ki po prijavi kaznivega dejanja na lastno pobudo stopi v stik z žrtvijo in ji ponudi podporo<sup>166</sup>. Nekaj prizadevanj je bilo vloženih tudi v zagotovitev razpoložljivosti ciljno usmerjene podpore. **Finska** je na primer vzpostavila mrežo 24 podpornih centrov za žrtve spolnega nasilja po vsej državi<sup>167</sup>. Na **Švedskem** so žrtvam spolnega nasilja in zlorabe na voljo posebne enote za oskrbo<sup>168</sup>. Na **Hrvaškem** je Urad za enakost spolov pripravil smernice za delavce na področju kazenskega pregona in pravosodne delavce o obravnavi kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost<sup>169</sup>.

Kot je navedeno v strategiji v zvezi z Listino in poročilu o uporabi Listine za leto 2022, so tudi **organizacije civilne družbe** osrednji partnerji v verigi izvrševanja Listine. V posvetovanjih, izvedenih za strategijo v zvezi z Listino, je 80 % sodelujočih organizacij civilne družbe potrdilo, da se ljudje nanje obračajo po informacije v zvezi s svojimi pravicami. Velika večina (85 %) organizacij civilne družbe je izvajala tudi dejavnosti ozaveščanja o temeljnih pravicah<sup>170</sup>. V posvetovanjih, ki so bila opravljena za pridobitev informacij za to poročilo, je več držav članic omenilo osrednji prispevek organizacij civilne družbe pri zagotavljanju pravne in druge pomoči

---

<sup>163</sup> Spletno posvetovanje prek **platforme za temeljne pravice**, vprašanje 1: Kateri ukrepi se uporabljajo v vaši državi članici za odpravo jezikovnih/kulturnih/fizičnih/finančnih/drugih ovir pri dostopu do sodnih in izvensodnih pravnih sredstev? (a) Storitve tolmačenja in prevajanja (82 pritrdilnih odgovorov); (b) ukrepi za olajšanje dostopa invalidov, kot so ukrepi v zvezi s fizično dostopnostjo sodišč (60); (c) brezplačna pravna pomoč (79); (d) ureditev za napotitev ranljivih žrtev, kot so žrtve nasilja v družini ali nasilja na podlagi spola, na službe za podporo (65); (e) hitri postopki, ki so na voljo ranljivim strankam, na primer v zadevah, ki vključujejo spolno nasilje ali otroke (31); (f) drugi ukrepi (8).

<sup>164</sup> Prispevek **informacijske točke Cipra**, str. 3; prispevek **Nemčije**, str. 4, 14 in 18, ki se nanaša tudi na poenostavljeni postopek za mladoletne obdolžence. V skladu s prispevkom **Litve**, str. 10, lahko predkazenska preiskava poteka prednostno, kadar je osumljenec ali žrtev mladoletnik ali kadar je osumljenec v priporu. V **Latviji** kazenski postopki, ki vključujejo nasilje ali spolno nasilje, tudi nad otroki, potekajo prednostno; prispevek **Latvije**, str. 7.

<sup>165</sup> Prispevek **Belgije**, str. 26. Prispevek **Nizozemske** k posvetovanju, str. 5, se nanaša na projekt uvedbe skrajšanega pravnega postopka, ki naj bi prispeval k zmanjšanju števila sporov med starši med razvezo zakonske zveze in preprečevanju škode za otroke.

<sup>166</sup> Prispevek **Litve**, str. 9; prispevek **Avstrije**, str. 20; prispevek **Belgije**, str. 24 in 25; prispevek **Slovaške**, str. 4 in 5.

<sup>167</sup> Prispevek **Finske**, str. 7.

<sup>168</sup> Prispevek **Švedske**, str. 9 in 10. Glej tudi prispevek **Portugalske**, str. 6 in 7, ki se nanaša na podporne urade za žrtve nasilja na podlagi spola, ki so bili ustanovljeni ali se ustanavljajo v osmih mestih.

<sup>169</sup> Prispevek **Hrvaške**, str. 5 in 6, ki se nanaša na postopek v primerih spolnega nasilja.

<sup>170</sup> Strategija v zvezi z Listino, str. 10 in 18, ki se nanaša na podporno analizo posvetovanj z deležniki, str. 31.

tistim, ki jo potrebujejo<sup>171</sup>. V **Nemčiji** imajo na primer organi v skoraj vseh zveznih deželah sklenjene sporazume o sodelovanju s svetovalnimi centri, ki jih vodijo organizacije civilne družbe in zagotavljajo pomoč v primerih trgovine z ljudmi<sup>172</sup>.

#### *Zagotavljanje rednih, ciljno usmerjenih usposabljanj za delavce v pravni stroki*

V večini držav članic je na voljo izobraževanje v pravosodju o tem, kako komunicirati z različnimi skupinami žrtev ali osebami iz različnih kulturnih, verskih, rasnih, etničnih ali jezikovnih okolij, pa tudi o zaščitnih ukrepih, zlasti v primerih nasilja nad ženskami in nasilja v družini, ali o praksah v sodnih postopkih, pri katerih se upošteva vidik spola<sup>173</sup>. Na **Madžarskem** na primer usposabljanje o odzivanju na potrebe ranljivih skupin vodijo psihologi v okviru letnega programa usposabljanja za sodišča<sup>174</sup>. V **Španiji** morajo odvetniške zbornice v skladu z novo zakonodajo zagotoviti usposabljanje o otrokovih pravicah glede na Konvencijo o otrokovih pravicah in o nasilju nad otroki<sup>175</sup>. Na **Švedskem** se tožilci, ki obravnavajo zadeve, v katere so vključeni otroci, udeležijo ciljno usmerjenega usposabljanja in med postopkom zastopajo otroka<sup>176</sup>. Poleg tega so se nekatere države članice sklicevale na prizadevanja za izboljšanje učinkovitega pravnega varstva žrtev z zagotavljanjem ciljno usmerjenega usposabljanja za druge ustrezne strokovnjake. Vendar je bilo predloženih malo informacij o tem, kdaj se zagotovi ustrezno usposabljanje (ob nastopu funkcije ali stalno usposabljanje na delovnem mestu) in ali je to usposabljanje obvezno. Usposabljanje je lahko poleg tega na voljo le na največjih sodiščih ali pa zajema le eno ranljivo skupino ali eno vrsto kaznivih dejanj.

### **3.4. Otrokom prijazno pravosodje**

<sup>171</sup> Šestnajst držav članic kot posebno ureditev za dostop do pravnega varstva oseb, ki jim grozi diskriminacija, in starejših oseb daje organizacijam civilne družbe in/ali organom za enakost pravico, da začnejo postopek v imenu ene ali več žrtev ali v njihovo podporo ali da v takem postopku sodelujejo. Pregled stanja na področju pravosodja v EU za leto 2023, str. 25. V **Sloveniji** si različne organizacije civilne družbe prizadevajo za boj proti diskriminaciji in podporo žrtvam, tudi iz ranljivih skupin. Zagotavljajo pravno svetovanje, zagovorništvo in pomoč pri uveljavljanju pravnih sredstev v primerih diskriminacije. Prispevek Slovenije, str. 3 in 4; prispevek **informacijske točke Slovenije**, str. 3.

<sup>172</sup> Prispevek **Nemčije**, str. 12 in 13.

<sup>173</sup> Pregled stanja na področju pravosodja v EU za leto 2023, str. 24, 25 in 31.

<sup>174</sup> Prispevek **Madžarske**, str. 16 in 17, v katerem je navedeno, da se je usposabljanja udeležilo 932 sodnikov, 601 pomožni sodnik in 102 pripravnik. Med zajete ranljive skupine spadajo otroci, starejši, invalidi ter žrtve nasilja v družini in trgovine z ljudmi. Glej tudi prispevek **Litve**, str. 8 in 13, ki se nanaša na usposabljanje in ciljno usmerjena priporočila, ki so na voljo za odvetnike, ki zagotavljajo brezplačno pravno pomoč; prispevek **Bolgarije**, str. 19, ki se nanaša na Nacionalni inštitut za pravosodje Bolgarije, ki organizira usposabljanje za sodnike o učinkovitem varstvu pred diskriminacijo.

<sup>175</sup> Prispevek **Španije**, str. 2 in 4, ki se nanaša tudi na usposabljanje strokovnjakov v uradih za pomoč žrtvam kaznivih dejanj o potrebah invalidov, med drugim na temo dostopnosti; prispevek **Francije**, str. 9, ki se nanaša na zagotavljanje medregijskega usposabljanja o sprejemanju invalidov; prispevek **Litve**, str. 8 in 13, ki se nanaša na usposabljanje sodnikov o komuniciranju z invalidi.

<sup>176</sup> Prispevek **Švedske**, str. 11 in 12.

Iz posvetovanj je razvidno, da države članice vse pogostejše sprejemajo namenske ukrepe za zagotavljanje pravnega varstva na način, ki je posebej prilagojen otrokom<sup>177</sup>. Nedavne pobude za otrokom prijazno pravosodje so bile osredotočene na vzpostavitev posebnih sob za zaslišanje za otroke, razpoložljivost brezplačne pravne pomoči in predstavitev za otroke ter zagotavljanje specializiranega usposabljanja za delavce v pravosodju, da se zagotovi, da lahko otroci, ki so osumljenci ali obdolženci, žrtve in priče, učinkovito sodelujejo v postopkih na način, ki ustreza njihovi zrelosti. V večini držav članic<sup>178</sup> morajo sodišča otroka obvestiti o postopku in mu pojasniti njegove posledice na način, ki je prilagojen otroku<sup>179</sup>.

Nekatere države članice so ustanovile tudi specializirana sodišča ali tožilce za zadeve, ki vključujejo otroke. **Ciper** je leta 2021 spremenil zakonodajo, da bi dal prednost izvensodnim postopkom za mladoletne storilce kaznivih dejanj, in ustanovil specializirana sodišča za otroke<sup>180</sup>. V **Nemčiji** mladinska sodišča in tožilci zagotavljajo, da zadeve v zvezi z mladoletniki obravnavajo ustrezno izobraženi in usposobljeni delavci v pravni stroki<sup>181</sup>.

V zadnjih letih so bile sprejete tudi pobude za izboljšanje možnosti otrok, da prijavijo kaznivo dejanje. V **Španiji** so bili uvedeni ukrepi za zgodnje odkrivanje nasilja nad otroki, vključno z okrepljeno obveznostjo za osebe, ki so v stiku z otroki, da prijavijo sum zlorabe. Poleg tega je v šolah postala obvezna vloga koordinatorja za dobrobit in zaščito<sup>182</sup>.

Podobno so številne države članice okrepile možnost otrok, da prijavijo kaznivo dejanje in sodelujejo v sodnih postopkih ob pomoči pravnega zastopnika, ki ga imenuje sodišče<sup>183</sup>. Pomoč nevtralne tretje osebe je zlasti pomembna, kadar je osumljenec ali obdolženec starš. V **Avstriji** je imenovan zagovornik otrok, da se otrokom omogoči sodelovanje, ne da bi jih obremenili, in da se

---

<sup>177</sup> To pomeni pravosodje, ki je dostopno, primerno otrokovi starosti, hitro, vestno, prilagojeno otrokovim potrebam in pravicam ter osredotočeno nanje. Glej Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (ki jih je Odbor ministrov sprejel 17. novembra 2010 na 1098. zasedanju namestnikov ministrov), 17.11.2010.

<sup>178</sup> Pregled stanja na področju pravosodja za leto 2023, slika 32, str. 28.

<sup>179</sup> Prispevek **Slovaške**, str. 7; prispevek **Luksemburga**, str. 8.

<sup>180</sup> Prispevek **informacijske točke Cipra**, str. 4, v katerem je navedeno, da je pridržanje otrok skrajna sankcija. Sodišča za mladoletnike lahko naložijo tudi alternativne kazni, kot so opomin, globa, družbeno koristno delo za mladoletnike, starejše od 16 let, napotitev v center za zdravljenje odvisnosti itd.

<sup>181</sup> Prispevek **Nemčije**, str. 6, 14 in 16, ki vključuje sklic na zakon o sodiščih za mladoletnike. Urad OHCHR se v svojem prispevku, str. 5 in 6, sicer sklicuje na sklepne ugotovitve Odbora ZN za otrokove pravice, v katerih je Odbor Nemčiji priporočil, naj zagotovi, da lahko vsi otroci, vključno z otroki, mlajšimi od 14 let, izrazijo svoje mnenje in so zaslišani pri odločitvah, ki jih zadevajo, ter naj določi pravne standarde za zagotovitev, da so postopki otrokom prijazni. Odbor se je poleg tega z zadovoljstvom seznanil z ukrepi, ki so bili sprejeti za usklajevanje nemškega sistema pravosodja za mladoletnike s Konvencijo, med drugim s prenosom Direktive (EU) 2016/800 v nacionalno zakonodajo (CRC/C/DEU/CO/5-6, točka 17(a)).

<sup>182</sup> Prispevek **Španije**, str. 3.

<sup>183</sup> Pregled stanja na področju pravosodja za leto 2023, slika 31, str. 28.

zmanjšajo konflikti glede lojalnosti<sup>184</sup>. Podobno se lahko na **Nizozemskem** v skladu s civilnim zakonikom ali na otrokovo zahtevo imenuje skrbnik otroka, da se zagotovi otrokova korist<sup>185</sup>.

Več držav članic je navedlo, da na sodiščih zagotavljajo posebne sobe za otroke<sup>186</sup>. Na **Slovaškem** se ustanavljajo družinske sobe za lažja zaslišanja otrok ali drugih ranljivih posameznikov<sup>187</sup>. V **Franciji** lahko zaslišanje otrok žrtev opravijo preiskovalci v civilnih uniformah v sobi, opremljeni z igračami, mikrofoni in kamerami. Otroški psihiater spremlja in razlaga otrokovo vedenje iz nadzorne sobe<sup>188</sup>.

Države članice pri organizaciji služb za podporo žrtvam vse bolj upoštevajo tudi potrebe otrok. V **Španiji** je treba v kazenskih postopkih v zvezi z nasiljem nad otrokom ali mladostnikom otroka žrtev napotiti na urad za pomoč žrtvam<sup>189</sup>. **Romunija** je v sodelovanju z agencijo FRA začela izvajati projekt za zagotovitev dostopnega kazenskega pravosodja za otroke žrtve<sup>190</sup>. Podobno je **Poljska** v sodelovanju z Unicefom<sup>191</sup> razvila dežurno pravno klicno službo za otroke, tudi za otroke begunce iz Ukrajine<sup>192</sup>.

Poleg teh pozitivnih primerov pa so nekateri sodelujoči v posvetovanju navedli tudi pomanjkanje otrokom prijaznih informacij in starosti primerne nastanitve, s katerimi bi se olajšalo sodelovanje otrok v postopkih; specializiranih sodišč ali delavcev v pravni stroki in zaščite za mladoletne tujce brez spremstva<sup>193</sup>. Predlagane izboljšave vključujejo boljše spremljanje izvajanja otrokom prijaznih zakonov, krepitev pravice otrok do vlaganja pritožb in zagotavljanje protokolov za pravosodne delavce, ki obravnavajo zadeve, v katere so vključeni otroci<sup>194</sup>.

Otroci migranti se pri dostopu do pritožbenih mehanizmov srečujejo s posebnimi izzivi<sup>195</sup>. Odbor ZN za otrokove pravice je poudaril, da otroci, ki so prosilci za azil, begunci ali migranti, vključno

---

<sup>184</sup> Prispevek **Avstrije**, str. 21–25; prispevek **Francije**, str. 12, v katerem je navedeno, da lahko otroke na sodišče spremlja njihov pravni zastopnik, odrasla oseba po njihovi izbiri ali certificirano združenje za podporo žrtvam.

<sup>185</sup> Prispevek **Nizozemske**, str. 7; prispevek **Švedske**, str. 12, ki vključuje sklic na zakon o posebnih zastopnikih za otroke. Glej tudi prispevek **Finske**, str. 9, ki vključuje sklic na tekoči zakonodajni pregled, ki vsebuje predlagane spremembe glede imenovanja skrbnikov otrok.

<sup>186</sup> Pregled stanja na področju pravosodja za leto 2023, slika 31, str. 28. Na primer, v Luksemburgu morajo biti otroci zaslišani v otrokom prijaznem okolju, prispevek **Luksemburga** k posvetovanju, str. 8.

<sup>187</sup> Prispevek **Slovaške**, str. 7.

<sup>188</sup> Prispevek **Francije**, str. 12, v katerem je navedeno, da morajo zaslišanja otrok potekati v prisotnosti psihologa, pediatra, družinskega člana, *ad hoc* skrbnika ali osebe, ki jo pooblasti sodnik za mladoletnike.

<sup>189</sup> Prispevek **Španije**, str. 4.

<sup>190</sup> Prispevek **Romunije**, str. 13; prispevek **informacijske točke Portugalske**, str. 10–12, ki se nanaša na načrte za opremo 117 stavb s sobami za sprejem in zaslišanje otrok.

<sup>191</sup> Sklad Združenih narodov za otroke, <https://www.unicef.org/>.

<sup>192</sup> Prispevek **Poljske**, str. 27.

<sup>193</sup> Spletno posvetovanje prek platforme agencije FRA za temeljne pravice, vprašanje 4: Ali je po vaših izkušnjah v vaši državi članici sprejeta ureditev za lajšanje dostopa otrok do pravnega varstva s sodnimi in izvensodnimi pravnimi sredstvi? Prispevek mreže ENNHRI, str. 3, se podobno nanaša na vrzeli, ki so jih opredelile nacionalne institucije za človekove pravice pri pravnem varstvu vseh prosilcev za azil in migrantov v **Belgiji**, na **Češkem**, v **Grčiji** in **Latviji**.

<sup>194</sup> Prispevek **informacijske točke Slovenije**, str. 5 in 6.

<sup>195</sup> Prispevek mreže ENNHRI, str. 3, ki se nanaša na vrzeli, ki so jih opredelile nacionalne institucije za človekove pravice v postopkih družinskega prava in postopkih, v katerih so udeleženi otroci, v **Bolgariji**, **Nemčiji**, na **Irskem**, v **Luksemburgu** in **Sloveniji**.

z otroki brez dokumentov in otroki, ločenimi od družin, potrebujejo brezplačno pravno pomoč, tolmačenje in drugo podporo, da se zagotovi, da se njihova stališča ustrezno upoštevajo pri odločitvah v zvezi z njimi<sup>196</sup>. Prav tako je treba zagotoviti usposabljanje in razpoložljivost odvetnikov, zlasti za otroke, ki živijo v taboriščih in sprejemnih centrih, da se zagotovi dostop do starosti primernih, otrokom prijaznih pravosodnih mehanizmov in pravnih sredstev za izpodbijanje vseh odločitev, povezanih z njihovim priseljenskim statusom<sup>197</sup>.

---

<sup>196</sup> Prispevek urada OHCHR, str. 4, ki vključuje sklic na dokument CRC/C/HRV/CO/5-6, str. 17, 25 in 41.

<sup>197</sup> Prispevek urada OHCHR, str. 6, ki vključuje sklic na dokument CRC/C/GRC/CO/4-6, točka 40(f)–(g); prispevek **Grčije**, str. 19 in 20, ki se nanaša na upravičenost do brezplačne pravne pomoči za otroke, ki so žrtve spolne zlorabe, izkoriščanja in otroške pornografije, ter procesna jamstva za osumljence ali obdolžence v kazenskem postopku. Glej tudi dokument CRC/C/CYP/CO/5-6, točke 19 in 20 ter 37 in 38, v katerem je Odbor **Cipru** priporočil, naj zagotovi, da bo pravica otroka do izražanja lastnega mnenja v sodnih postopkih zapisana v zakonodaji in da se bo izvajala. Priporočil je tudi, naj ločene otroke in otroke brez spremstva v azilnih postopkih zastopajo pristojni odvetniki ter naj se vzpostavi formalni postopek za določitev otrokove koristi.

### 3.5. Pravice žrtev diskriminacije

**Nacionalne institucije za človekove pravice, organi za enakost in varuhi človekovih pravic** spodbujajo temeljne pravice<sup>198</sup> in so pogosto prve kontaktne točke za žrtve diskriminacije<sup>199</sup>. Posameznikom, ki so bili domnevno izpostavljeni diskriminaciji, zagotavljajo smernice in brezplačno pravno pomoč, spremljajo uporabo prava o enakosti in nediskriminaciji ter Listine, izvajajo pa tudi ozaveščanje<sup>200</sup>. Preiskujejo lahko tudi primere diskriminacije in izvajajo dejavnosti usposabljanja<sup>201</sup>. V tretjini držav članic so organi za enakost pooblaščen za sprejemanje zavezujočih odločitev v primerih diskriminacije<sup>202</sup>. Poleg tega ima večina nacionalnih institucij za človekove pravice in organov za enakost procesno upravičenje za podporo žrtvam ali njihovo zastopanje na sodišču<sup>203</sup>. Nekatere nacionalne institucije za človekove pravice so pooblaščen tudi za to, da začnejo strateški sodni postopek pred sodiščem, in za posredovanje pred ustavnimi sodišči za izpodbijanje ustavnosti pravnih aktov<sup>204</sup>.

V letih 2022 in 2023 je mreža **ENNHRI** opredelila ovire pri dostopu do pravnega varstva za ranljive skupine v EU, vključno z osebami z nizkimi dohodki, otroki, ženskami, žrtvami nasilja v družini, trgovine z ljudmi in izkoriščanja delovne sile, migranti in prosilci za mednarodno zaščito ter etničnimi manjšinami<sup>205</sup>. Glavna težava je nezadostno prijavljanje; žrtve pogosto ne želijo

---

<sup>198</sup> Strategija v zvezi z Listino, str. 11 in 12.

<sup>199</sup> Opredeljeni so kot javne institucije, ustanovljene v skladu z ustreznimi direktivami za boj proti diskriminaciji na podlagi rase, narodnosti in spola. V številnih državah članicah pooblastila organov za enakost zajemajo tudi druge prepovedane razloge, kot so starost, invalidnost, vera in prepričanje, spolna usmerjenost ali drugi razlogi. Prispevek mreže Equinet, str. 1.

<sup>200</sup> Prispevek mreže ENNHRI, str. 4, ki se nanaša na kampanje ozaveščanja o dostopu do pravnega varstva, ki so jih izvedle nacionalne institucije za človekove pravice iz **Avstrije, Belgije, Bolgarije, Hrvaške, Cipra, Češke, Danske, Estonije, Finske, Francije, Nemčije, Grčije, Madžarske, Irske, Latvije, Luksemburga, Portugalske, Romunije, Slovaške, Slovenije in Španije**.

<sup>201</sup> Prispevek mreže Equinet, str. 1–3 in 5; prispevek mreže ENNHRI, str. 1, 2 in 5, o pooblastilih organov za enakost za pomoč žrtvam diskriminacije. Glej tudi **pregled stanja na področju pravosodja za leto 2023, slika 19**, iz katerega je razvidno, katera pooblastila imajo organi za enakost ali v nekaterih primerih drugi specifični organi v posameznih državah članicah za reševanje primerov diskriminacije. Med drugim so to omogočanje strankam, da se odločijo za alternativno reševanje spora (na primer z mediacijo ali spravnim postopkom), izdaja zavezujočih odločitev v primerih diskriminacije, nastopanje na sodišču v primerih diskriminacije v imenu žrtev ali v svojem imenu ali predložitev ugotovitev sodišču kot *amicus curiae* ali strokovnjak za primere diskriminacije.

<sup>202</sup> Prispevek mreže Equinet, str. 4.

<sup>203</sup> Prispevek mreže Equinet, str. 2, ki vključuje sklic na njeno anketo „Procesna sposobnost organov za enakost“ (2023), po kateri je imelo 34 od 47 organov za enakost, ki so sodelovali v anketi, nekakšno procesno upravičenje pred sodišči. Od teh jih je 23 lahko delovalo kot *amicus curiae* (strokovnjak, ki je tretja oseba in lahko sodišču pomaga z zagotavljanjem informacij ali vpogleda), 18 jih je lahko s soglasjem žrtve vložilo anonimizirane pritožbe na sodišča, 13 jih je lahko v svojem imenu sprožilo *actio popularis*, osem pa bi jih lahko vložilo kolektivne pritožbe.

<sup>204</sup> Prispevek mreže ENNHRI, str. 2.

<sup>205</sup> Prispevek mreže ENNHRI, str. 2 in 3, ki vključuje sklic na poročili mreže ENNHRI o stanju pravne države v Evropski uniji za leti 2022 in 2023. V skladu s Pariškimi načeli ZN so nacionalne institucije za človekove pravice pristojne tudi za poročanje in svetovanje vladam in ustreznim organom o človekovih pravicah.

vložiti tožbe pred sodišči zaradi stroškov pravnih postopkov, zapletenosti postopkov in časovnih omejitev<sup>206</sup>.

Nekatere države članice so navedle, da so bili nedavno sprejeti ukrepi za izboljšanje dostopnosti pravnih sredstev<sup>207</sup>. V **Bolgariji** so bili na primer ustanovljeni regionalni uradi za varstvo pred diskriminacijo, ki prispevajo k boljši obveščenosti javnosti o varstvu in brezplačni pravni pomoči<sup>208</sup>.

Nekatere države članice so vzpostavile **mehanizme kolektivnega pravnega varstva** na področju boja proti diskriminaciji. V **Franciji** lahko na primer reprezentativni sindikati in protidiskriminacijska združenja vložijo skupinske tožbe proti diskriminatornim praksam<sup>209</sup>. Na **Madžarskem** lahko organizacije civilne družbe in organizacije za zastopanje interesov zahtevajo preiskavo morebitnih kršitev enakega obravnavanja<sup>210</sup>.

#### *Prizadevanja za zagotovitev učinkovitega pravnega varstva invalidov*

Dostop do pravnega varstva pomeni tudi dostopnost postopkov za invalide. Približno polovica anketirancev v anketi platforme za temeljne pravice je navedla, da so bili v njihovi državi članici sprejeti ukrepi za lažji dostop invalidov do sodnih in izvensodnih pravnih sredstev. Vendar so anketiranci navedli tudi, da so potrebne nadaljnje izboljšave<sup>211</sup>.

Osrednji element v zvezi s tem je fizična dostopnost stavb. V **Sloveniji** je Urbanistični inštitut obiskal vse sodne stavbe in opravil analizo dostopnosti, ki je podlaga za prihodnje naložbe in vključuje nasvete za invalide, ki obiskujejo sodišča<sup>212</sup>.

Vendar sodne stavbe v več državah članicah niso v celoti dostopne. V **Nemčiji** so nekatere zvezne dežele sprejele predpise o neoviranem dostopu, da bi nenehno izboljševale dostop, med drugim z dvigali, dostopnimi stranišči, multisenzoričnimi sistemi za komuniciranje prek interfona, visokokontrastnimi površinami za hojo ali stopnišnimi oznakami, otipnimi oznakami

<sup>206</sup> Prispevek mreže Equinet, str. 3, ki vključuje sklic na članek Vincenza Tudisca in Emme Lantschner *Preventing and reacting to discrimination through sanctions and remedies* (Preprečevanje diskriminacije in odzivanje nanjo s sankcijami in pravnimi sredstvi), in Marie Mercat-Bruns, *A comparative study of collective redress in France, Norway and Romania: the challenges of strategic litigation* (Primerjalna študija kolektivnih pravnih sredstev v Franciji, na Norveškem in v Romuniji – izzivi strateških pravnih postopkov). *European Equality Law Review*, izdaja 1/2020, str. 21; Equinet 2013, str. 13. Drugi razlogi za neprijavljanje diskriminacije lahko vključujejo dvom, da obstajajo resne možnosti za uspeh, nepoznavanje pravic in/ali neseznanjenost z obstojem organov za enakost, težave pri zagotavljanju dokazov, negotovost glede izida zadeve, nizko pričakovano odškodnino in/ali strah pred povračilnim ukrepom; [COM\(2021\) 139](#).

<sup>207</sup> Za druge primere dobre prakse na nacionalni ravni glej prav tam, stran 6.

<sup>208</sup> Prispevek **Bolgarije**, str. 3 in 17. Glej tudi prispevek **Španije**, str. 5, ki se nanaša na občinske pravosodne urade, ki državljanom pomagajo pri njihovih odnosih s pravosodno upravo na splošno; prispevek **Luksemburga**, str. 2, ki se nanaša na „Centre d'égalité de traitement“, ki svetuje o pravicah žrtev, zakonodaji, sodni praksi in pravnih sredstvih.

<sup>209</sup> Prispevek **Francije**, str. 3 in 4.

<sup>210</sup> Prispevek **Madžarske**, str. 4–6.

<sup>211</sup> Spletno posvetovanje prek platforme za temeljne pravice, vprašanje 1 (60 pritrdilnih odgovorov od 115 odgovorov).

<sup>212</sup> Prispevek **Slovenije**, str. 8 in 9.

in sistemi indukcijske zanke<sup>213</sup>. **Belgija** poroča, da je bilo precej javnih stavb sicer prilagojenih zakonodaji o dostopnosti, vendar vsa sodišča niso skladna s pravili. V številnih primerih je razlog to, da je treba gradbena dela uskladiti z ohranjanjem spomeniško zaščitene stavb<sup>214</sup>. Na **Poljskem** projekt za zagotavljanje dostopa do pravnega varstva za invalide vključuje prilagoditve in gradbena dela v 35 sodnih stavbah<sup>215</sup>. Na **Madžarskem** se dela za dostopnost sodnih stavb financirajo s podporo EU<sup>216</sup>. Vendar je Odbor ZN za pravice invalidov leta 2022 z zaskrbljenostjo ugotovil, da ovire za dostop invalidov do pravnega varstva še vedno obstajajo iz različnih razlogov, vključno z nedostopnostjo stavb<sup>217</sup>.

Države članice so uvedle tudi rešitve, s katerimi so zagotovile, da slabovidni, naglušni ter slabše pismeni ali nepismeni člani javnosti enako kot drugi prejmejo pravosodne informacije<sup>218</sup>. Na **Irskem** na primer sodišče za odškodnine za poškodbe zaradi kaznivih dejanj na zahtevo omogoči brezplačno tolmačenje v irski znakovni jezik<sup>219</sup>. V **Bolgariji** večina sodišč uporablja programsko opremo za sintezo govora, ki sodne dokumente prevede v naravni govor<sup>220</sup>. **Vrhovno sodišče Španije** je nedavno zahtevalo, da se dve sodbi prilagodita, da bosta v obliki za lažje branje in ju bodo lahko razumele osebe z motnjami v duševnem razvoju, udeležene v zadevi<sup>221</sup>.

### 3.6. Pravice potrošnikov in alternativno reševanje sporov

Države članice v **potrošniški zakonodaji** navajajo, da so na voljo različna civilna, kazenska in upravna pravna sredstva sodišč in služb za varstvo potrošnikov<sup>222</sup> ter da imajo pomembno vlogo združenja potrošnikov in organizacije civilne družbe<sup>223</sup>. V **Nemčiji** lahko na primer potrošniške organizacije vložijo vzorčno tožbo zoper trgovca, da bi ugotovile temeljna dejanska ali pravna vprašanja, kadar so ta osnovni pogoj za odškodninske zahteve več potrošnikov<sup>224</sup>. V **Franciji** so

<sup>213</sup> Prispevek **Nemčije**, str. 9 in 10.

<sup>214</sup> Prispevek **Belgije**, str. 21; prispevek **informacijske točke Portugalske**, str. 6.

<sup>215</sup> Prispevek **Poljske**, str. 20 in 21.

<sup>216</sup> Prispevek **Madžarske**, str. 12 in 13. Glej tudi prispevek **Poljske**, str. 20 in 21.

<sup>217</sup> Prispevek urada OHCHR, str. 6, ki vključuje sklic na dokument CRPD/C/HUN/CO/2-3, str. 26 in 27.

<sup>218</sup> Prispevek **Nemčije**, str. 9; prispevek **Litve**, str. 8 in 9; prispevek **Nizozemske**, str. 3; prispevek **Hrvaške**, str. 11 in 12; prispevek **Madžarske**, str. 12 in 13.

<sup>219</sup> Prispevek **Irske**, str. 2.

<sup>220</sup> Prispevek **Bolgarije**, str. 11, v katerem je navedeno, da je večini sodnih uradnikov zagotovljeno usposabljanje o programski opremi.

<sup>221</sup> Sodišče se je sklicevalo na Konvencijo ZN o pravicah invalidov ter nacionalno zakonodajo o enakem obravnavanju in nediskriminaciji, v skladu s katerima so potrebne razumne prilagoditve postopka, da se upoštevata pravici invalidov do udeležbe in obveščenosti. Prilagoditev pravosodnega jezika, da bi bil razumljiv, je bila zahteva za pravosodni sistem. Potreba po obveščanju tožečih strank o sodbi je izhajala iz direktive o pravicah žrtev. [C.G.P.J – Pravosodne novice \(poderjudicial.es\)](#), prispevek Španije k posvetovanju, str. 5.

<sup>222</sup> Prispevek **Cipra**, str. 1, prispevek **Nemčije**, str. 4, prispevek **Grčije**, str. 5 in 6, prispevek **Nizozemske**, str. 1, pregled stanja na področju pravosodja v EU za leto 2023, str. 17 in 18. Tudi prispevek Sveta Evrope, ki se sklicuje na Komisijo Sveta Evrope za učinkovitost pravosodja (CEPEJ): Promoting mediation to resolve administrative disputes in Council of Europe member states - December 2022 (Spodbujanje mediacije za reševanje upravnih sporov v državah članicah Sveta Evrope – december 2022).

<sup>223</sup> Prispevek **Slovenije**, str. 5.

<sup>224</sup> Prispevek **Nemčije**, str. 18 in 19.

skupinske tožbe na voljo žrtvam, ki so utrpeli enako škodo<sup>225</sup>. V **Latviji** je bilo ustanovljeno gospodarsko sodišče, ki obravnava zapletene gospodarske spore, gospodarska in finančna kazniva dejanja ter primere korupcije<sup>226</sup>.

V nekaterih državah članicah so bili z nedavnimi zakonodajnimi reformami vzpostavljeni ali izboljšani **mehanizmi za alternativno reševanje sporov**<sup>227</sup>. Metode alternativnega reševanja sporov se spodbujajo z namenskimi spodbudami, na primer z zagotavljanjem informacij o alternativnem reševanju sporov na vladnih spletnih mestih ali v medijskih kampanjah, z zagotavljanjem delne ali popolne brezplačne pravne pomoči za stroške alternativnega reševanja sporov ter z uporabo tehnologije za lažjo predložitev in reševanje sporov<sup>228</sup>. V **Luksemburgu** si služba za obnavljalno pravičnost v kazenskih zadevah prizadeva začeti dialog med žrtvijo in storilcem o vseh materialnih in čustvenih posledicah kaznivega dejanja<sup>229</sup>. Na **Švedskem** imajo sodniki sicer procesno diskrecijsko pravico v zvezi z alternativnim reševanjem sporov, vendar je prizadevanje za sporazumno rešitev spora obvezno, razen če se šteje za neprimerno za zadevo<sup>230</sup>. Na **Nizozemskem** sta od marca 2023 prvi dve uri in pol mediacije brezplačni za stranke v sporu, ki niso upravičene do brezplačne pravne pomoči, za stranke, ki so do nje upravičene, pa je mediacija brezplačna<sup>231</sup>.

*Ocenjevanje učinkov nacionalne zakonodaje na učinkovito pravno varstvo*<sup>232</sup>

Komisija je v strategiji v zvezi z Listino države članice pozvala, naj z ocenami učinka zagotovijo, da so pobude za izvajanje prava EU skladne z Listino<sup>233</sup>. Čeprav obstajajo nekateri

<sup>225</sup> Prispevek **Francije**, str. 3 in 4; prispevek **Luksemburga**, str. 3, v katerem je navedeno, da naj bi se z osnutkom zakona uvedel mehanizem kolektivnega pravnega sredstva, ki bi večjemu številu potrošnikov omogočil, da skupaj vložijo tožbo, če so bili oškodovani na enak ali podoben način; prispevek **Švedske**, str. 2, ki se nanaša na pravico skupine potrošnikov, da vloži zastopniške tožbe proti trgovcu.

<sup>226</sup> Prispevek **Latvije**, str. 1 in 2.

<sup>227</sup> Prispevek **Luksemburga**, str. 2, prispevek **Nemčije**, str. 4, prispevek **Belgije**, str. 6 in 7, prispevek **Litve**, str. 3–5, prispevek **informacijske točke Portugalske**, str. 1–4, prispevek **Finske**, str. 1–3, prispevek **Avstrije**, str. 8, 12 in 13.

<sup>228</sup> Pregled stanja na področju pravosodja v EU za leto 2023, str. 24.

<sup>229</sup> Prispevek **Luksemburga**, str. 2. V civilnih zadevah je mediacija na voljo pri „Centre de Médiation“, ki imenuje mediatorja glede na spor in želje strank.

<sup>230</sup> Pregled stanja na področju pravosodja v EU za leto 2023, str. 24. Podobno se v **Sloveniji** alternativno reševanje sporov v organih, ki niso sodišča, malo uporablja, vendar se njegov pomen povečuje. Sodišča alternativno reševanje sporov predlagajo kot možnost, razen kadar sodnik meni, da ni primerno. Prispevek **Slovenije** k posvetovanju, str. 3. Zakon o arbitraži civilnim strankam omogoča, da pooblastijo arbitražni senat za izdajo zavezujoče odločbe, ki je enakovredna sodni odločbi. Mediacija je urejena z zakonom o mediaciji v civilnih in gospodarskih zadevah. Zakon o alternativnem reševanju sodnih sporov krepi uporabo alternativnega reševanja sporov iz gospodarskih, delovnih, družinskih in drugih civilnopravnih razmerij glede zahtevkov, ki jih lahko stranke prosto rešijo ali v zvezi z njimi sklenejo poravnavo. Sredstva za financiranje programov alternativnega reševanja sporov se zagotavljajo iz proračunov sodišč.

<sup>231</sup> Prispevek **Nizozemske** k posvetovanju, str. 1; pregled stanja na področju pravosodja za leto 2023, str. 24, v katerem je navedeno, da se na **Slovaškem** ne podpira uporaba alternativnega reševanja sporov za upravne namene in da je v **Španiji** alternativno reševanje sporov obvezno v delovnopravnih zadevah.

<sup>232</sup> Glej pregled stanja na področju pravosodja za leto 2023, str. 31–37.

<sup>233</sup> Strategija v zvezi z Listino, str. 5, ki se nanaša tudi na nizko raven uporabe Listine in ozaveščenost o njej v parlamentih.

primeri o tem, kako so bili ocenjeni učinki zakonodajnih predlogov v zvezi z učinkovitim pravnim varstvom na temeljne pravice, so v večini primerov potrebo po upoštevanju temeljnih pravic poudarili nevladni akterji.

Na **Finskem** je parlamentarni odbor za ustavno pravo ugotovil, da je bilo treba zaradi skladnosti s temeljnimi pravicami podrobneje opredeliti več elementov predloga zakona o spremembi zakona o tujcih, saj se z njim izvaja pravo EU. Opozoril je tudi, da je treba zagotoviti skladnost predloga zakona s pravom EU z vidika uporabe postopka na meji za mladoletnike<sup>234</sup>. V **Litvi** so bile predlagane spremembe nacionalne zakonodaje, s katero se izvaja Direktiva (EU) 2016/680, saj z njo ni v zadostni meri zagotovljena pravica do učinkovitega pravnega sredstva iz člena 47 Listine. Nacionalni parlament je menil, da so obstoječa pravna sredstva preveč zapletena, zaradi česar je pravica do pravnega sredstva v praksi neizvršljiva, in da ustvarjajo neenake procesne pravice<sup>235</sup>.

#### 4. Zagotavljanje učinkovitega pravnega varstva prek sodišč

Sodišče Evropske unije in nacionalna sodišča uporabljajo in razlagajo pravo EU, zato imajo osrednjo vlogo pri zagotavljanju učinkovitega pravnega varstva. Z mehanizmom predhodnega odločanja<sup>236</sup> in postopkom za ugotavljanje kršitev<sup>237</sup> Sodišče Evropske unije tudi pojasnjuje zadevno pravo EU, pri čemer pravice iz sekundarnega prava EU pogosto razlaga glede na člena 47 in 48 Listine.

Vendar je, kot izhaja iz člena 47 Listine, učinkovito sodno varstvo več kot pravica posameznika do sodnega nadzora. V skladu s členom 19(1), drugi pododstavek, PEU morajo države članice nacionalnim sodiščem zagotoviti zadostna jamstva, da lahko zagotavljajo učinkovito sodno varstvo, ne da bi bila potrebna nova pravna sredstva. V tem poglavju je s pregledom zadev o učinkovitem pravnem varstvu poudarjena bistvena vloga Sodišča Evropske unije in nacionalnih sodišč pri zagotavljanju učinkovitega pravnega varstva in dostopa do njega v skladu s pravom EU. **Sodna praksa Sodišča Evropske unije o učinkovitih pravnih sredstvih**

Pravica do učinkovitega pravnega varstva je bila pogosto v središču predlogov za sprejetje predhodne odločbe v zvezi z različnimi področji prava EU, vključno z zahtevo, da morajo države

<sup>234</sup> Prispevek agencije FRA, ki vključuje sklic na izjavo odbora za ustavno pravo **finskega** parlamenta (PeVL 44/2022) o vladnem predlogu zakona 103/2022 o spremembi zakona o tujcih. Odbor je pozval k natančnejšim določbam o morebitnem nacionalnem polju proste presoje pri izvajanju Direktive 2013/32/EU, omejitvah svobode gibanja in pravici do izpodbijanja odločbe o prošnji za dovoljenje za zapustitev sprejemnega centra. Glej tudi prispevek agencije FRA, ki se nanaša na predlog **estonske** vlade o spremembah zakona o tujcih (pravica do pritožbe na odločitev o vlogi za izdajo vizuma), 328 SE (*Välismaalaste seaduse muutmise seaduse (viisavaide otsuse kohtukaebedõigus)*) eelnõu 328 SE), 8. februar 2021.

<sup>235</sup> Prispevek agencije FRA, ki se nanaša na [pojasnilo parlamenta Republike Litve](#) o spremembi člena 5 in odstavka 2 člena 22 zakona o kriminalistično-obveščevalni dejavnosti Republike Litve št. XI-2234 ter spremembi člena 10 zakona o državnih in uradnih skrivnostih Republike Litve.

<sup>236</sup> Člen 267 PDEU.

<sup>237</sup> Člen 258 PDEU.

članice v celoti spoštovati pravo EU in sodno prakso Sodišča Evropske unije glede pravice do poštenega sojenja pred neodvisnim in nepristranskim sodiščem, ustanovljenim z zakonom<sup>238</sup>. Dobro delujoči in popolnoma neodvisni pravosodni sistemi so ključni za zagotavljanje, da pravosodje deluje v korist državljanek in državljanov ter podjetij<sup>239</sup>, saj bi jim moralo biti z učinkovitim pravnim varstvom omogočeno, da uveljavljajo vse pravice, ki so jim priznane s pravom EU.

Iz ustaljene sodne prakse Sodišča Evropske unije namreč izhaja, da mora vsaka država članica, kadar ni natančnih pravil EU, v skladu z načelom procesne avtonomije določiti postopkovna pravila za varstvo pravic, zagotovljenih s pravom EU. Vendar mora pri tem zagotoviti, da ta pravila niso manj ugodna od pravil, ki urejajo podobne primere v nacionalnem pravu (načelo enakovrednosti), in da v praksi ne onemogočajo ali pretirano otežujejo uveljavljanja pravic, ki jih podeljuje pravo EU (načelo učinkovitosti)<sup>240</sup>. Sodišče Evropske unije se pri presoji, ali so države članice zagotovile učinkovito pravno sredstvo za pravice, zagotovljene s pravom EU, običajno sklicuje na bistvo in namen teh pravic glede na člen 47 Listine.

V okviru postopka predhodnega odločanja so se na različnih področjih prava EU pojavila vprašanja glede razlage pravice do učinkovitega pravnega varstva<sup>241</sup>.

Velik del sodne prakse Sodišča Evropske unije o pravici do učinkovitega pravnega varstva se nanaša na razlago direktiv o procesnih pravicah v kazenskih zadevah in pojasnitev zaščitnih ukrepov iz teh direktiv. Vprašanja za predhodno odločanje so se na primer nanašala na razlago:

- pravice do poštenega sojenja v kazenskem postopku, vključno s prepovedjo javnega označevanja osumljenih ali obdolženih oseb za krive<sup>242</sup>, pravice biti navzoč na sojenju v okviru obravnav prek videokonferenčne tehnologije<sup>243</sup> in odstopanj od pravice biti navzoč na sojenju<sup>244</sup>,

---

<sup>238</sup> Glej sodbo z dne 18. maja 2021, Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ in drugi, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19, EU:C:2021:393; sodbo z dne 20. aprila 2021, Repubblika, C-896/19, EU:C:2021:311; sodbo z dne 2. marca 2021, A. B. in drugi (Imenovanje sodnikov vrhovnega sodišča – Pravno sredstvo), C-824/18, ECLI:EU:C:2021:153; sodbo z dne 19. novembra 2019, A. K. (Neodvisnost disciplinskega senata vrhovnega sodišča), C-585/18, C-624/18 in C-625/18, EU:C:2019:982, in sodbo z dne 27. februarja 2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117.

<sup>239</sup> Poročilo o stanju pravne države za leto 2023, str. 3.

<sup>240</sup> Sodba z dne 2. marca 2021, Prokuratuur (Conditions d'accès aux données relatives aux communications électroniques), C-746/18, EU:C:2021:152, točka 42. Glej tudi sodbo z dne 6. oktobra 2020, La Quadrature du Net in drugi, C-511/18, C-512/18 in C-520/18, EU:C:2020:791, točka 223, in navedeno sodno prakso.

<sup>241</sup> Glej tudi strategijo v zvezi z Listino, str. 5, in v njej navedene vire, pri čemer je navedeno, da čedalje obsežnejši pravni red EU kaže, kako se Listina uporablja v vse več zadevah in na vse več področjih. To ponazarja zlasti sodna praksa Sodišča Evropske unije o uveljavljanju pravice do učinkovitega pravnega sredstva na področjih, kot so obdavčitev, azil in migracije ali enako obravnavanje pri zaposlovanju.

<sup>242</sup> Sodba z dne 19. septembra 2018, Milev, C-310/18, EU:C:2018:732.

<sup>243</sup> Nerešena zadeva FP in drugi, C-760/22.

<sup>244</sup> Sodba z dne 13. februarja 2020, Spetsializirana prokuratura (Obravnava v nenavzočnosti obdolženca), C-688/18, EU:C:2020:94; sodba z dne 23. novembra 2021, IS (Illégalité de l'ordonnance de renvoi), C-564/19, EU:C:2021:949; sodba z dne 19. maja 2022, Spetsializirana prokuratura, C-569/20, EU:C:2022:401; sodba z dne 15. septembra 2022, HN (Procès d'un accusé éloigné du territoire), C-420/20, EU:C:2022:679. Glej tudi sodbo z dne 19. maja 2022, Spetsializirana prokuratura, C-569/20, EU:C:2022:401.

- procesnih pravic oseb, ki jih zadeva postopek civilne zaplembe<sup>245</sup>,
- pravice otrok do učinkovite pomoči odvetnika v kazenskem postopku<sup>246</sup>,
- pravice do prevoda bistvenih dokumentov za osumljenca ali obdolženca, ki ne razume jezika kazenskega postopka<sup>247</sup>, vključno s časovnim okvirom, v katerem ta pravica velja<sup>248</sup>, kateri dokumenti se štejejo za bistvene za zagotovitev učinkovite obrambe, za katere velja pravica do prevoda<sup>249</sup>, in kdaj se lahko uveljavlja kršitev te pravice<sup>250</sup>,
- pravice, da se za isto kaznivo dejanje kazensko ne preganja ali kaznuje dvakrat (načelo *ne bis in idem*)<sup>251</sup>,
- učinkovitosti pravnih sredstev za kršitve pravic osumljenca ali obdolženca, vključno z možnostjo, da sodišče po uradni dolžnosti preizkusi, ali so podane kršitve pravice do obrambe<sup>252</sup>,
- pravice do dostopa do odvetnika in izjeme od te pravice<sup>253</sup> ter
- pravico do obveščenosti v kazenskem postopku<sup>254</sup>, vključno s časom, ko bi bilo treba zagotoviti informacije o obdolžitvah, da se osumljencu ali obdolžencu omogoči učinkovita priprava obrambe<sup>255</sup>.

Sodišče Evropske unije je obravnavalo tudi učinkovito pravno varstvo v okviru evropskega pravosodnega sodelovanja, pri čemer sta glavna primera **evropski preiskovalni nalog (EPN)**<sup>256</sup> in **evropski nalog za prijetje (ENP)**<sup>257</sup>. Da bi zagotovili razpoložljivost učinkovitih pravnih sredstev, je bistveno zagotoviti, da imajo države članice na voljo pravna sredstva, enakovredna tistim, ki so na voljo v podobnih nacionalnih primerih.

Sodišče Evropske unije je potrdilo tudi, da okvirni sklep o evropskem nalogu za prijetje zagotavlja celovite zaščitne ukrepe za učinkovito sodno varstvo, na primer glede razpoložljivih pravnih

<sup>245</sup> Nerešeni zadevi I Dream in drugi, C-767/22 in C-49/23, ter nerešena zadeva Volieva, C-265/23.

<sup>246</sup> Nerešena zadeva M. S. in drugi (Droits procéduraux d'une personne mineure), C-603/22.

<sup>247</sup> Sodba z dne 1. avgusta 2022, TL () and de traduction), C-242/22 PPU, EU:C:2022:611.

<sup>248</sup> Sodba z dne 9. junija 2016, Balogh, C-25/15, EU:C:2016:423.

<sup>249</sup> Sodba z dne 15. oktobra 2015, Covaci, C-216/14, EU:C:2015:686; sodba z dne 12. oktobra 2017, Sleutjes, C-278/16, EU:C:2017:757; sodba z dne 1. avgusta 2022, TL () in de traduction), C-242/22 PPU, EU:C:2022:611.

<sup>250</sup> Sodba z dne 1. avgusta 2022, TL, C-242/22 PPU, EU:C:2022:611.

<sup>251</sup> Glej z dne 14. septembra 2023, Bezirkshauptmannschaft Feldkirch, C-55/22, EU:C:2023:670, in sodba z dne 19. oktobra 2023, Központi Nyomozó Főügyészség, C-147/22, EU:C:2023:790.

<sup>252</sup> Sodba z dne 22. junija 2023, K. B. in F. S. (Relevé d'office dans le domaine pénal), C-660/21, EU:C:2023:498.

<sup>253</sup> Sodba z dne 12. marca 2020, VW (Pravica do dostopa do odvetnika v primeru nenavzočnosti), C-659/18, EU:C:2020:201. Sodišče Evropske unije je tudi pojasnilo, da se zadevna direktiva uporablja za sodne postopke, s katerimi se odobri sprejem v psihiatrično bolnišnico, in da dopušča obveznost izločitve odvetnika proti volji obdolženca v primeru nasprotja interesov, kot je opredeljeno v nacionalnem pravu (sodba z dne 5. junija 2018, Kolev in drugi, C-612/15, EU:C:2018:392).

<sup>254</sup> Sodba z dne 15. oktobra 2015, Covaci, C-216/14, EU:C:2015:686; sodba z dne 13. junija 2019, Moro, C-646/17, EU:C:2019:489.

<sup>255</sup> Sodba z dne 5. junija 2018, Kolev in drugi, C-612/15, EU:C:2018:392; sodba z dne 19. septembra 2019, Rayonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765.

<sup>256</sup> Direktiva 2014/41/EU.

<sup>257</sup> Okvirni sklep Sveta 2002/584/PNZ z dne 13. junija 2002 o evropskem nalogu za prijetje in postopkih predaje med državami članicami (UL L 190, 18.7.2002, str. 1).

sredstev v odreditveni državi članici in dostopa do gradiva zadeve po predaji<sup>258</sup>. Poleg tega je v več zadevah s področja pravne države pojasnilo merila za zavrnitev ali odložitev izvršitve evropskega naloga za prijetje v primerih, ko se zatrjuje, da je zaradi sistemskih ali splošnih pomanjkljivosti v zvezi z neodvisnostjo sodstva v odreditveni državi članici ogrožena pravica zahtevane osebe do poštenega sojenja<sup>259</sup>.

Tudi **boj proti diskriminaciji** je področje, na katerem so se pojavila vprašanja glede razlage pravice do učinkovitega sodnega varstva. Sankcije morajo zagotavljati resnično in učinkovito sodno varstvo<sup>260</sup> ter resničen odvračilni učinek, da se prepreči nadaljnja diskriminacija. To vključuje naložitev sankcij, tudi če ni določljive žrtve<sup>261</sup>. Zgolj simbolične sankcije ni mogoče šteti za zadostno<sup>262</sup>.

Na področju **javnih naročil** je Sodišče Evropske unije odločilo, da v primerih, ko se je postopek javnega naročanja začel brez objave obvestila o javnem naročilu, države članice od strani v postopku ne morejo zahtevati, da v svojem zahtevku za revizijo ali začasne ukrepe v skladu z Direktivo 89/665/ES opredeli postopek ali odločitev<sup>263</sup>. Vendar pa lahko države članice zahtevajo, da ponudniki, ki so sodelovali v postopku oddaje javnega naročila, sodbe najvišjega upravnega sodišča ne morejo izpodbijati s pritožbo pri vrhovnem sodišču glede skladnosti s pravom EU<sup>264</sup>. Poleg tega mora naročnik v nacionalnih postopkih v zvezi z morebitnimi neresničnimi izjavami izbranega ponudnika tehtati med pravico ponudnika, ki je vlagatelj zahtevka, do učinkovitega pravnega sredstva in pravico konkurenčnega ponudnika do varstva njegovih zaupnih poslovnih informacij in njegovih poslovnih skrivnosti<sup>265</sup>. Zoper odločitev naročnika, da ne začne postopka preverjanja, ali so bile ponudbe neobičajno nizke, mora biti na voljo sodni nadzor<sup>266</sup>.

**Direktiva o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah**<sup>267</sup> je privedla do razvoja bogate sodne prakse, ki varuje pred nepoštenimi pogoji v pogodbah, kar vključuje tudi zahtevo po učinkovitem

<sup>258</sup> Sodba z dne 28. januarja 2021, Spetsializirana prokuratura (Déclaration des droits), C-649/19, EU:C:2021:75.

<sup>259</sup> Sodba z dne 25. julija 2018, Minister for Justice and Equality (Pomanjkljivosti v pravosodnem sistemu), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, in sodba z dne 17. decembra 2020, Openbaar Ministerie (Indépendance de l'autorité judiciaire d'émission), C-354/20 PPU, EU:C:2020:1033 in C-412/20 PPU, L in P. Glej tudi sodbo z dne 13. januarja 2021, MM, C-414/20 PPU, EU:C:2021:4, v kateri je Sodišče Evropske unije ugotovilo, da mora v skladu z Okvirnim sklepom 2002/584/PNZ v povezavi s členom 47 Listine imeti sodišče, ki je predložilo zaprosilo, možnost, da preveri pogoje, pod katerimi je bil izdan evropski nalog za prijetje.

<sup>260</sup> Glej sodbo z dne 31. maja 2013, Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, točka 63.

<sup>261</sup> Glej sodbo v zadevi Feryn, točka 38, in sodbo v zadevi Asociația Accept, točka 62. V več državah članicah (npr. v Avstriji, Belgiji, na Češkem, v Italiji, Latviji, Litvi, Luksemburgu, Romuniji in Sloveniji) je z nacionalno zakonodajo pod nekaterimi pogoji dovoljena naložitev kazni, tudi če ni specifične žrtve.

<sup>262</sup> Glej sodbo v zadevi Asociația Accept, točka 64.

<sup>263</sup> Sodba z dne 14. julija 2022, EPIC Financial Consulting, C-274/21 in C-275/21, EU:C:2022:565. Direktiva Sveta 89/665/EGS (UL L 395, 30.12.1989, str. 33).

<sup>264</sup> Sodba z dne 21. decembra 2021, Randstad Italia, C-497/20, EU:C:2021:1037.

<sup>265</sup> Sodba z dne 7. septembra 2021, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, ECLI:EU:C:2021:700.

<sup>266</sup> Sodba z dne 15. septembra 2022, Veridos, C-669/20, EU:C:2022:684, ki se nanaša na postopek na podlagi Direktive 2009/81/ES (UL L 216, 20.8.2009, str. 76).

<sup>267</sup> Direktiva Sveta 93/13/EGS (UL L 95, 21.4.1993, str. 29).

sodnem varstvu<sup>268</sup>, na primer obveznost nacionalnih sodišč, da po uradni dolžnosti presodijo poštenost pogodbenih pogojev, na katerih temeljijo potrošniški spori<sup>269</sup>, obstoj in začetek zastaralnih rokov za zahtevke potrošnikov, ki temeljijo na nepoštenih pogojih<sup>270</sup>, obveznost sodišč, da obrazloženo presodijo poštenost specifičnega pogodbenega pogoja, kar izključuje vsakršno poznejšo proučitev istega pogoja na podlagi načela pravnomočnosti<sup>271</sup>, in razdelitev stroškov<sup>272</sup>.

Podobno ima pri **migracijah in azilu** pomembno vlogo učinkovito sodno varstvo in Sodišče Evropske unije je razsodilo, da morajo države članice pri odločanju o vračanju, prepovedi vstopa, odstranitvah in pripornih nalogih upoštevati določene zaščitne ukrepe, kot sta pravica do izjave in pravica do vpogleda v spis zadeve<sup>273</sup>.

## 4.2. Nacionalna sodna praksa o učinkovitih pravnih sredstvih

Poleg Sodišča Evropske unije so za zagotavljanje sodnega varstva v EU v skladu s členom 19 PEU odgovorna tudi nacionalna sodišča<sup>274</sup>.

Države članice Listino kot tako uporabljajo v zadevah, ki se nanašajo na izvajanje prava EU<sup>275</sup>. Listina je najpogosteje navedena v zadevah, o katerih odločajo vrhovna upravna sodišča, in sicer zlasti v zvezi z obdavčitvijo, zaplembo premoženja, diskriminacijo pri zaposlovanju, energijo in konkurenco, dostopom do informacij, hrambo podatkov, azilom ter evropskim nalogom za prijetje in vzajemnim priznavanjem zapornih kazni<sup>276</sup>. V nadaljevanju so navedeni nekateri pomembni nedavni primeri, v katerih so se nacionalna sodišča sklicevala na Listino, pogosto v povezavi z določbami ustavnega ali mednarodnega prava.

---

<sup>268</sup> Sodba z dne 22. aprila 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, točka 54; sodba z dne 4. junija 2020, Kancelaria Medius SA, C-495/19, EU:C:2020:431, točka 32; sodba z dne 17. maja 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, točka 45; sodba z dne 17. maja 2022, SPV Project 1503 Srl in Banco di Desio e della Brianza SpA, C-693/19 in C-831/19, EU:C:2022:395, točka 61; sodba z dne 17. maja 2022, Unicaja Banco, C-869/19, EU:C:2022:397, točka 29; sodba z dne 17. maja 2022, Impuls Leasing România IFN SA, C-725/19, EU:C:2022:396, točka 46; sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance SA, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 29; sodba z dne 29. aprila 2021, Bank BPH S.A., C-19/20, EU:C:2021:341, točka 92; sodba z dne 8. septembra 2022, D.B.P. (Crédit hypothécaire libellé en devises étrangères), C-80/21 do C-82/21, točka 88; sodba z dne 22. septembra 2022, Servicios Prescriptor y Medios de Pagos EFC SAU, C-215/21, EU:C:2022:723, točka 36.

<sup>269</sup> Sodba Impuls Leasing România IFN SA; sodba z dne 22. septembra 2022, Vicente (Action en paiement d'honoraires d'avocat), C-335/21, EU:C:2022:720; sodba z dne 4. junija 2020, Kancelaria Medius SA, C-495/19, EU:C:2020:431.

<sup>270</sup> Sodba BNP Paribas Personal Finance SA; sodba Profi Credit Slovakia; sodba D.B.P. (Crédit hypothécaire libellé en devises étrangères).

<sup>271</sup> Sodba Ibercaja Banco; sodba SPV Project 1503 Srl and Banco di Desio e della Brianza SpA.

<sup>272</sup> Sodba Servicios Prescriptor y Medios de Pagos EFC SAU.

<sup>273</sup> Sodba z dne 10. septembra 2013, G. in R., C-383/13 PPU, EU:C:2013:533, in sodba z dne 11. decembra 2014, Boudjlida, C-249/13, EU:C:2014:2431.

<sup>274</sup> Glej sodbo Randstad Italia, točka 46; sodbo Repubblika, točka 49, in sodbo A. B. in drugi (Imenovanje sodnikov vrhovnega sodišča – Pravno sredstvo), točka 108.

<sup>275</sup> V skladu s členom 51(1) Listine.

<sup>276</sup> FRA, Poročilo o temeljnih pravicah za leto 2023, str. 48–50. Glej tudi Poročilo o temeljnih pravicah za leto 2022, str. 33, 34 in 37, ter Poročilo o temeljnih pravicah za leto 2021, str. 46.

Če ni nacionalnih določb, s katerimi bi se izrecno izvajala procesna jamstva iz Listine, zahtevki v zvezi s temeljnimi pravicami v zadevah, ki vključujejo pravo EU, temeljijo neposredno na Listini. V zvezi s tem je Sodišče Evropske unije členu 47 Listine priznalo neposredni učinek, kar posameznikom omogoča, da se neposredno sklicujejo na to pravico pred nacionalnim sodiščem<sup>277</sup>.

**Avstrijsko ustavno sodišče**<sup>278</sup> je na primer v dveh zadevah ugotovilo, da je bila prosilcema za azil kršena pravica do učinkovitega pravnega sredstva in zlasti pravica do tega, da o zadevi posameznika odloča sodišče, v skladu s členom 47(2). V drugem primeru, ki se nanaša na postopke v zvezi z DDV, je **avstrijsko vrhovno upravno sodišče**<sup>279</sup> odločilo, da bi lahko prosilec ob odsotnosti nacionalnih določb, s katerimi bi se izvajala pravica do učinkovitega pravnega varstva, vključno s pravico do brezplačne pravne pomoči, zatrjeval kršitev svojih temeljnih pravic na podlagi člena 47 Listine.

Listina je bila uporabljena tudi v primerih, ko so nacionalna sodišča opravila nadzor zakonitosti nacionalnih zakonov. **Ustavno sodišče Belgije** je ob sklicevanju na člena 7 in 47 Listine ugotovilo, da je več določb nacionalnega zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma v nasprotju s poklicno molčečnostjo odvetnikov, v zvezi s katero je menilo, da je zavarovana z bistvenimi deli pravic do zasebnosti in poštenega sojenja. Navedeni zakon, s katerim se izvaja Direktiva (EU) 2015/849<sup>280</sup>, je bil razglašen za delno ničen<sup>281</sup>.

Podobno je **vrhovno sodišče Estonije**<sup>282</sup> opravilo nadzor zakonitosti nacionalnega zakona o tujcih, v skladu s katerim odločb o predčasnem prenehanju bivanja brez vizuma ni bilo mogoče izpodbijati pred sodiščem. Pravica državljanov tretjih držav do vstopa in bivanja v Estoniji brez vizuma izhaja iz Uredbe (EU) 2018/1806, zato je šlo pri zagotavljanju pravice do sodnega pravnega sredstva za zaščito subjektivne pravice iz prava EU. Estonija je morala v skladu s členom 32(3) vizumskega zakonika EU v povezavi s členom 47 Listine določiti postopek za

---

<sup>277</sup> Sodišče Evropske unije je v sodbi z dne 17. aprila 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, točka 78, ugotovilo neposredni učinek člena 47 Listine, ki je bil na primer potrjen v: sodbi z dne 6. oktobra 2020, État luxembourgeois (Pravica do pravnega sredstva zoper zahtevo za informacije na davčnem področju), C-245/19 in C-246/19, EU:C:2020:795, točka 55; sodbi AK (Independence of the Disciplinary Chamber of the Supreme Court), točka 162; sodbi z dne 29. julija 2019, Torubarov, C-556/17, EU:C:2019:626, točka 56.

<sup>278</sup> Prispevek agencije FRA, ki vključuje sklic na odločbi avstrijskega ustavnega sodišča z dne 17. marca 2022, zadeva E4359/2021, in z dne 8. junija 2021, zadeva E4123/2020. V prvi zadevi zvezno upravno sodišče ni zaslišalo pritožnika in je napačno domnevalo, da je štiitske veroizpovedi. Odločba zveznega upravnega sodišča je bila razglašena za nično. V drugi zadevi je bila opustitev ustne obravnave samovoljna, saj dejanskega stanja zadeve ni bilo mogoče ugotoviti dovolj natančno. Ustavno sodišče je odločbo razveljavilo.

<sup>279</sup> Prispevek agencije FRA, ki vključuje sklic na odločbo avstrijskega vrhovnega upravnega sodišča z dne 23. junija 2021, Mag. B; Federal Finance Court, Ra 2019/13/0111.

<sup>280</sup> Direktiva (EU) 2015/849.

<sup>281</sup> Prispevek agencije FRA, ki vključuje sklic na odločbo št. 114/2020 ustavnega sodišča Belgije z dne 24. septembra 2020, Združenje frankofonskih in nemško govorečih odvetniških zbornic, Flamska odvetniška zbornica ter Inštitut računovodij in davčnih svetovalcev in drugi.

<sup>282</sup> Prispevek agencije FRA, ki vključuje sklic na sodbo vrhovnega sodišča Estonije z dne 20. aprila 2021, pravosodni kancler, minister za pravosodje, minister za notranje zadeve, minister za zunanje zadeve, Policija in Urad mejne straže, Rostyslav Polishchuk, Mykola Ishchenko, Tulundusühistu Loreta, Hobulane OÜ.

izpodbijanje odločb o zavrnitvi izdaje vizuma. Sodišče, ki se je sklicevalo na načeli enakovrednosti in učinkovitosti, je menilo, da bi morala enaka razlaga veljati za bivanje brez vizuma.

## 5. Financiranje EU za učinkovito pravno varstvo

Financiranje za krepitev zmogljivosti deležnikov je bistven del prizadevanj EU in njenih mednarodnih partnerjev za podporo učinkovitemu pravnemu varstvu. Evropska komisija prispeva h kreptvi pravnega varstva prek programa za pravosodje ter programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote.

### 5.1. Program za pravosodje

Evropska komisija s programom za pravosodje<sup>283</sup> podpira evropsko območje pravice, ki temelji na **učinkovitih in neodvisnih pravosodnih sistemih**<sup>284</sup>. Sredstva<sup>285</sup> se dodelijo za reševanje čezmejnih izzivov, kot so pomanjkanje zaupanja med pravosodnimi sistemi pri vzajemnem priznavanju in pravosodnem sodelovanju, vrzeli v digitalni komunikaciji, postopkih in prenosu pravnih informacij ter pomanjkanje sredstev za usposabljanje o pravu EU. Eden od treh sklopov programa<sup>286</sup> je namenjen spodbujanju **učinkovitega in nediskriminatornega dostopa do pravnega varstva in pravnih sredstev za vse**<sup>287</sup>, med drugim **z elektronskimi sredstvi**, s prednostnimi področji, kot so pravice vseh žrtev kaznivih dejanj ter procesne pravice osumljencev in obdolžencev v kazenskih postopkih<sup>288</sup>.

#### *Primeri projektov iz programa za pravosodje*

Projekt **Pionirsko usposabljanje o boju proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti za svobodo izražanja**, ki ga vodijo organizacije civilne družbe, zagotavlja usposabljanje za 200 odvetnikov, ki bodo verjetno zastopali novinarje in zagovornike človekovih pravic, ki so tarča strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti v enajstih

<sup>283</sup> Uredba (EU) 2021/693 o razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1382/2013.

<sup>284</sup> <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/just2027>

<sup>285</sup> Razpoložljiva proračunska sredstva za obdobje 2021–2027 znašajo približno 305 milijonov EUR. Proračun za leto 2023 znaša 41 125 000 EUR, za leto 2024 pa 40 691 000 EUR, pri čemer je razdelitev med programske sklope naslednja: pravosodno sodelovanje v civilnih in kazenskih zadevah (27 %), izobraževanje v pravosodju (36 %) in dostop do pravnega varstva (27 %) (delež dodeljenih sredstev temelji na pravni podlagi programa).

<sup>286</sup> Druga dva sklopa sta namenjena (1) olajševanju pravosodnega sodelovanja v civilnih in kazenskih zadevah, spodbujanju pravne države ter neodvisnosti in nepristranskosti sodstva ([razpis za zbiranje predlogov za nepovratna sredstva za ukrepe za spodbujanje pravosodnega sodelovanja v civilnih in kazenskih zadevah](#)), vključno s podpiranjem prizadevanj za izboljšanje uspešnosti nacionalnih pravosodnih sistemov in učinkovitega izvrševanja odločb), ter (2) podpiranju izobraževanja v pravosodju z namenom negovanja skupne pravne in pravosodne kulture kot tudi kulture, ki temelji na pravni državi, ter podpiranju poslednega in učinkovitega izvajanja prava EU ([razpis za zbiranje predlogov za nepovratna sredstva za ukrepe za podporo nadnacionalnim projektom za usposabljanje pravosodnih strokovnjakov, ki zajema civilno pravo, kazensko pravo ali temeljne pravice](#)).

<sup>287</sup> [Razpis za zbiranje predlogov za nepovratna sredstva za ukrepe za podporo nadnacionalnim projektom na področjih e-pravosodja, pravic žrtev in procesnih pravic](#).

<sup>288</sup> [https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/rights-suspects-and-accused\\_en](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/rights-suspects-and-accused_en)

državah članicah<sup>289</sup>. S projektom **Učinkovit e-dostop do sodnih odločb** se izboljšuje dostop do nacionalne sodne prakse in sodne prakse EU v Litvi<sup>290</sup>. Cilj projekta **Izboljšanje podpornih storitev za žrtve nasilja na podlagi spola in dostopa do pravnega varstva z oskrbo, pri kateri se upošteva psihološka travma**, je krepitev služb za podporo travmatiziranih žrtev in ozaveščanje o pristopu, pri katerem se upošteva psihološka travma, v petih državah članicah<sup>291</sup>.

Nepovratna sredstva za poslovanje se zagotavljajo evropskim mrežam, ki se ukvarjajo z dostopom do pravnega varstva ter pravosodnim sodelovanjem v civilnih in kazenskih zadevah, ter **Evropski mreži institucij za izobraževanje v pravosodju**. S tem programom se financira tudi **evropski portal e-pravosodje**<sup>292</sup>, ki zagotavlja informacije o nacionalnih pravosodnih sistemih v 23 jezikih, da bi se olajšal dostop do pravnega varstva po vsej EU. Iz programa za pravosodje se financirajo tudi dejavnosti sodelovanja EU s **Svetom Evrope**, vključno z dejavnostmi na področju **otrokom prijaznega pravosodja**<sup>293</sup>.

#### *Program HELP*

V okviru sodelovanja med Svetom Evrope, Evropsko komisijo in agencijo FRA je bil razvit **nov tečaj e-učenja o medsebojnem vplivu Listine in Evropske konvencije o človekovih pravicah**<sup>294</sup>, namenjen usposabljanju sodnikov, tožilcev in odvetnikov o evropskih standardih temeljnih pravic ter njihovi uporabi na nacionalni ravni.

Cilj tečaja je povečati varstvo temeljnih pravic in pravne države v EU z izboljšanjem znanja delavcev v pravni stroki o temeljnih pravicah in pravni državi. Na spletnih tečajih usposabljanja sodelujejo delavci v pravni stroki iz več držav članic, kar ustvarja priložnosti za izmenjave med njimi in krepi medsebojno zaupanje.

## **5.2. Program Državljeni, enakost, pravice in vrednote**

Komisija s svojim programom Državljeni, enakost, pravice in vrednote<sup>295</sup> spodbuja izvajanje pravic in vrednot, zapisanih v Pogodbah, Listini in mednarodnih konvencijah, in sicer s

<sup>289</sup> <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/how-to-participate/org-details/999999999/project/101051559/program/43252386/details>

<sup>290</sup> <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/how-to-participate/org-details/999999999/project/101087157/program/43252386/details>

<sup>291</sup> <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/how-to-participate/org-details/999999999/project/101056671/program/43252386/details>

<sup>292</sup> <https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=sl&action=home>

<sup>293</sup> Svet Evrope bo poleg tega pripravil tudi smernice in izobraževanje strokovnjakov v pravosodju v zvezi s priporočilom Komisije o procesnih pravicah osumljencev in obdolžencev, ki jim je bil odrejen preiskovalni pripor, ter materialnih pogojev pripora, [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip\\_22\\_7570](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_22_7570).

<sup>294</sup> [European Programme for Human Rights Education for Legal Professionals in the European Union](#) (Evropski program za izobraževanje o človekovih pravicah za delavce v pravni stroki v Evropski uniji) (Program HELP v EU, faza III). Tečaj zajema Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, (revidirano) Evropsko socialno listino, Listino EU, drugo ustrezno pravo EU in Sveta Evrope ter ustrezno sodno prakso.

<sup>295</sup> Uredba (EU) 2021/692. Predvideni proračun programa za obdobje 2021–2027 je 1,5 milijarde EUR.

financiranjem dejavnosti za podporo na pravicah temelječih, demokratičnih, enakopravnih in vključujočih evropskih družb, ki temeljijo na pravni državi.

#### *Sklop „Vrednote Unije“*

Program Državljeni, enakost, pravice in vrednote za obdobje 2021–2027 zajema štiri sklope, in sicer (1) „Vrednote Unije“, (2) „Enakost, pravice in enakost spolov“, (3) „Udeležba in sodelovanje državljanov“ ter (4) „Boj proti nasilju na podlagi spola in nasilju nad otroki“.

Za spodbujanje vrednot iz člena 2 PEU delovni program programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote za obdobje 2023–2024 zajema vrsto dejavnosti za krepitev zmogljivosti organizacij civilne družbe, da se zagotovi spoštovanje Listine. Sredstva iz sklopa „Vrednote Unije“ se lahko uporabijo za podporo dejavnostim, povezanim s temeljnimi pravicami, vključno z ohranjanjem **pravne države** in krepitevijo **neodvisnosti sodstva**, varstvom temeljnih pravic v **digitalni dobi**, krepitevijo zmogljivosti na področju **zaščite žvižgačev**, krepitevijo prostora civilne družbe ter bojem proti **sovražnemu govoru in kaznivim dejanjem iz sovraštva**<sup>296</sup>.

Kot je navedeno v strategiji v zvezi z Listino, učinkovito sodno varstvo vključuje strateške sodne postopke, ki lahko prispevajo k doslednejšemu izvajanju in uporabi prava EU ter uveljavljanju pravic<sup>297</sup>. Sklop „Vrednote Unije“ zajema tudi financiranje za izgradnjo zmogljivosti za **strateške sodne postopke za zagotavljanje varstva pravic iz Listine**<sup>298</sup>, na primer z izboljšanjem znanja in pravdne sposobnosti delavcev, tudi tistih v pravni stroki, neodvisnih organov za človekove pravice in civilne družbe.

Projekti, ki se financirajo v okviru sklopa „Vrednote Unije“, so lahko namenjeni tudi **spodbujanju krepitev zmogljivosti in ozaveščenosti o Listini** z dejavnostmi usposabljanja, tudi usposabljanja izvajalcev usposabljanja (na primer za strokovnjake, odvetnike in pravne svetovalce, komunikatorje, svetovalce za politiko in zagovornišvo), ter s praktičnimi smernicami in učnimi orodji<sup>299</sup>.

<sup>296</sup> Financirani ukrepi olajšujejo izvajanje prednostnih nalog EU na področju temeljnih pravic, pravne države in demokracije, kot je poudarjeno v poročilih o stanju pravne države, sporočilu Za večje vključevanje in zaščito v Evropi: vključitev sovražnega govora in kaznivih dejanj iz sovraštva na evropski seznam kaznivih dejanj, poročilih o državljanstvu EU, akcijskem načrtu za evropsko demokracijo, priporočilu Komisije o zaščiti novinarjev in zagovornikov človekovih pravic, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi in zlorabljenimi sodnimi postopki ter strategiji v zvezi z Listino.

<sup>297</sup> Strategija v zvezi z Listino, str. 11.

<sup>298</sup> [Priloga](#) k Izvedbenemu sklepu Komisije o financiranju programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote ter sprejetju delovnega programa za obdobje 2023–2024. [Razpis za zbiranje predlogov za spodbujanje ozaveščenosti organizacij civilne družbe, krepitev njihove zmogljivosti in njihovega izvajanja Listine EU o temeljnih pravicah.](#)

<sup>299</sup> [Razpis za zbiranje predlogov za spodbujanje krepitev zmogljivosti in ozaveščanje o Listini EU o temeljnih pravicah ter dejavnosti strateških sodnih postopkov v zvezi z demokracijo, pravno državo in kršitvami temeljnih pravic.](#) Glej projekte [Kako poskrbeti, da bo Listina EU postala vodilno orodje za reševanje sporov v zvezi s človekovimi pravicami na Madžarskem?](#), [Strateški sodni postopki kot vrata za obravnavo pravic invalidov v Evropski uniji](#) in [Razvoj informacij, smernic in medsebojne povezanosti za vključevanje pravic \(iz Listine\) v strategije za izvrševanje.](#)

V okviru sklopa „**Daphne**“ se finančna podpora dodeli projektom za preprečevanje nasilja na podlagi spola in boj proti njemu, med drugim v okviru migracij, ter projektom za preprečevanje nasilja nad otroki in boj proti njemu<sup>300</sup>.

Komisija v okviru sodelovanja z mednarodnimi organizacijami finančno podpora iz programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote dodeli tudi organizaciji **OVSE / uradu ODIHR** za njuno delo na področju izmenjave znanja in določanja standardov v zvezi s kaznivimi dejanji iz sovraštva<sup>301</sup>.

---

<sup>300</sup> [Razpis za zbiranje predlogov za preprečevanje nasilja na podlagi spola in nasilja nad otroki ter boj proti njima: razpis za posrednike.](#)

<sup>301</sup> [Priloga](#) k Izvedbenemu sklepu Komisije o financiranju programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote ter sprejetju delovnega programa za obdobje 2023–2024. Te dejavnosti vključujejo financiranje za izboljšanje podpore, ki je na voljo žrtvam kaznivih dejanj iz sovraštva, in odzivanje pravosodnih struktur na kazniva dejanja iz sovraštva.

### 5.3. Podpora v okviru drugih programov financiranja EU

Sredstva za spodbujanje učinkovitega pravnega varstva so na voljo tudi v okviru drugih programov financiranja. Projekti, financirani iz **programa Digitalna Evropa**<sup>302</sup>, vključujejo projekte na področju e-pravosodja<sup>303</sup>, ki so osredotočeni na vzdrževanje in razvoj informacijskih sistemov, digitalizacijo vročanja pisanj ter pridobivanja dokazov v civilnih in gospodarskih zadevah ter digitalizacijo pravosodnega sodelovanja v civilnih, gospodarskih in kazenskih zadevah<sup>304</sup>. Podobno so v okviru sredstev, dodeljenih za opremljanje javnosti z znanjem, potrebnim v digitalni družbi, sredstva iz **programa Erasmus+**<sup>305</sup> prejeli projekti o učinkovitem sodnem varstvu<sup>306</sup>, alternativnem reševanju sporov<sup>307</sup> in otrokom prijaznem pravosodju<sup>308</sup>. Poleg tega se iz **Sklada za notranjo varnost**<sup>309</sup> financirajo ukrepi proti terorizmu in radikalizaciji, hudim kaznivim dejanjem in organiziranemu kriminalu, kibernetiski kriminaliteti ter zaščiti žrtev.

#### *Izboljšanje pravnega varstva s financiranjem iz mehanizma za okrevanje in odpornost*

Več držav članic je sredstva iz **mehanizma za okrevanje in odpornost**<sup>310</sup> uporabilo za povečanje učinkovitosti svojih pravosodnih sistemov, reformo civilnega in kazenskega pravosodja ter spodbujanje digitalizacije pravosodja.

Zadovoljivo doseženi mejniki in cilji iz cikla evropskega semestra 2022–2023 vključujejo pobude za spodbujanje dostopnosti, učinkovitosti in predvidljivosti pravosodnega sistema v **Bolgariji**, povečanje učinkovitosti sodstva na **Hrvaškem**, podporo digitalizaciji pravosodnega sistema na **Češkem** in **Malti**, reformo kazenskega in civilnega pravosodja v **Italiji**, krepitev integritete in neodvisnosti pravosodnega sistema na **Slovaškem** ter krepitev pravne države in učinkovitosti pravosodnega sistema v **Španiji**<sup>311</sup>.

Reforme držav članic za povečanje učinkovitosti pravosodnih sistemov so bile podprte z mehanizmom za okrevanje in odpornost in tudi z **Instrumentom za tehnično podporo**<sup>312</sup>. Cilj financiranih projektov je bil izboljšati dostop do sodišč, podpreti neodvisnost pravosodnih sistemov in povečati njihovo učinkovitost s skrajšanjem trajanja postopkov in preoblikovanjem dodeljevanja zadev na sodiščih. Več projektov je bilo osredotočenih na **krepitev otrokom**

<sup>302</sup> [Delovni program za digitalno Evropo za obdobje 2023–2024 \(dokument PDF\)](#).

<sup>303</sup> [Razpis za zbiranje predlogov za digitalno preobrazbo](#). Primer financiranega projekta je projekt [Stalno upravljanje, razvoj in vzdrževanje sistema e-CODEX](#), ki ga več držav članic uporablja za digitalno izmenjavo podatkov o civilnih, gospodarskih in kazenskih zadevah.

<sup>304</sup> [Delovni program za digitalno Evropo za obdobje 2023–2024 \(dokument PDF\)](#).

<sup>305</sup> <https://erasmus-plus.ec.europa.eu>

<sup>306</sup> Projekt [Dostop do pravnega varstva v evropskem ustavnem sistemu na več ravneh](#).

<sup>307</sup> Projekt [Študije EU za varstvo človekovih pravic in alternativno reševanje sporov](#).

<sup>308</sup> Projekt Otrokom prijazno pravosodje v praksi, financiran v okviru ključnega ukrepa programa Erasmus+ Sodelovanje za inovacije in izmenjavo dobrih praks.

<sup>309</sup> [https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/internal-security-fund\\_en](https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/internal-security-fund_en)

<sup>310</sup> [https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility\\_sl](https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_sl)

<sup>311</sup> [https://ec.europa.eu/economy\\_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/milestones\\_and\\_targets.html?lang=en](https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/milestones_and_targets.html?lang=en)

<sup>312</sup> Komisija je s skupnim proračunom v višini 864 milijonov EUR za obdobje 2021–2027 v okviru Instrumenta za tehnično podporo podprla 20 projektov na področju pravosodnih reform v 14 državah članicah v skupni vrednosti 10 580 000 EUR.

**prijaznega pravosodja z modelom Barnahus**<sup>313</sup>, izboljšanje vključevanja invalidnih otrok na **Slovaškem**<sup>314</sup>, kakovost izobraževalnega sistema v **Romuniji**<sup>315</sup> in krepitev pravosodja za mladoletnike v **Sloveniji**<sup>316</sup>. Drugi projekti so osredotočeni na posodobitev pravosodnega sektorja<sup>317</sup>.

EU v okviru svojih **instrumentov za financiranje zunanjega delovanja** financira projekte za usklajitev sodnih praks v tretjih državah z najboljšimi praksami EU in mednarodnimi standardi na področju človekovih pravic ter za izboljšanje tehničnih zmogljivosti sodstva<sup>318</sup>. Poleg tega spodbujanje pravosodja, ki temelji na pravicah in pri katerem se upošteva vidik spola, ter dostop do pravnega varstva in pravne pomoči spadata med prednostne naloge **akcijskega načrta EU za človekove pravice in demokracijo za obdobje 2020–2024**<sup>319</sup>. Akcijski načrt se izvaja z večstranskim, globalnim in regionalnim ter dvostranskim in globalnim sodelovanjem<sup>320</sup> s partnerskimi državami ter mednarodnimi in regionalnimi organizacijami. EU v tem okviru

---

<sup>313</sup> Enot Barnahus (hiše za otroke) delujejo kot storitvena točka, kjer pod eno streho sodelujejo organi kazenskega pregona, kazensko pravosodje, službe za zaščito otrok ter socialni in zdravstveni delavci. Projekt [Zagotavljanje otrokom prijaznega pravosodja z učinkovitim delovanjem enot Barnahus na Finskem](#) prispeva k izboljšanju dostopa do pravosodnega sistema in njegove kakovosti za otroke, ki so žrtve nasilja. Izboljšano je bilo delovanje petih enot Barnahus za odzivanje na primere spolne zlorabe otrok. Podobno je cilj projekta [Krepitev otrokom prijaznega pravosodja z učinkovitim sodelovanjem in usklajevanjem med različnimi službami po modelu Barnahus v regijah Španije](#) priprava priporočil ter razvoj strategije in akcijskega načrta za razširitev dejavnosti enot Barnahus v sodelujočih regijah. V **Sloveniji** je projekt Barnahus Slovenija – podpora otrokom, ki so žrtve nasilja, po začetnem usposabljanju privedel do vzpostavitve hiše za otroke po modelu Barnahus. Projekt je pripomogel k oblikovanju operacij in pripravi osnutka zakona o otrokom prijaznem pravosodju, ki je bil sprejet junija 2021. Vključeval je nacionalno komunikacijsko kampanjo, pri čemer so bili v oblikovanje hiše po modelu Barnahus vključeni otroci. Cilj projekta Izvajanje modela Barnahus na **Hrvaškem** je okrepiti pravni okvir, med drugim s krepitvijo zmogljivosti strokovnih delavcev.

<sup>314</sup> Cilj projekta je boljše vključevanje invalidnih otrok v družbo in izboljšanje kakovosti storitev, ki jih prejema v okviru sistema za socialno in pravno varstvo otrok in socialno skrbništvo ter povezanih storitev.

<sup>315</sup> S tem projektom se spodbuja enotna, vključujoča in kakovostna predšolska vzgoja.

<sup>316</sup> Cilj tega projekta je zmanjšati zaostanke na kazenskih sodiščih in trajanje kazenskih postopkov v zadevah, ki vključujejo mlade. Projekt z usposabljanjem zaporniškega osebja podpira tudi izboljšanje ravnanja z mladimi zaporniki in njihovo ponovno vključevanje.

<sup>317</sup> V **Franciji** je cilj projekta FranceJustice izboljšati dostop do pravnega varstva z vzpostavitvijo informacijskega orodja za posvetovanja med državljanji in delavci v pravni stroki, vključno s predstavniki služb, ki zagotavljajo informacije o temeljnih pravicah in pravosodju, ter združenji za podporo žrtvam. Projekt Posodobitev pravil o civilnem postopku na **Cipru** je podpiral vrhovno sodišče pri posodobitvi pravil o civilnem postopku v letu 2021. Podobno se s projektom [Podpora izvajanju e-komunikacij v hrvaškem sodstvu](#), ki ga sofinancira Svet Evrope, podpira ministrstvo za pravosodje pri ocenjevanju sedanjega sistema glede na povratne informacije deležnikov in primere dobre prakse, z njim pa se zagotavljajo tudi priporočila za nadaljnje izboljšave.

<sup>318</sup> V okviru razpisa NEAR/SJJ/2023/EA-OP/0056 za zagotavljanje opreme in tehničnih zmogljivosti za pravosodne institucije je bilo na primer leta 2023 podpisanih pet pogodb v skupni vrednosti 3,94 milijona EUR za specializirana policijska vozila za prevoz oseb, ki jim je odvzeta prostost, specializiran policijski avtobus za prevoz pridržanih oseb, opremo za preprečevanje preusmerjanja, sisteme tehnične zaščite za sodne stavbe ter strežnike za pravosodne institucije v Bosni in Hercegovini.

<sup>319</sup> [https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-action-plan-human-rights-and-democracy-0\\_en?s=264](https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-action-plan-human-rights-and-democracy-0_en?s=264)

<sup>320</sup> Dvostransko sodelovanje z več partnerskimi državami, vključno z Mongolijo, Nigerijo, Filipini, Kolumbijo, Gambijo, Gvinejo Bissau in Angolo. [Ekipa Evropa za demokracijo](#) (TED) je globalna tematska pobuda Ekipe Evropa, v kateri sodeluje 15 držav članic in ki se je začela izvajati leta 2021 za spodbujanje demokracije in človekovih pravic po vsem svetu. Odgovornost in pravna država sta ključni prednostni nalogi, delovna skupina pa se ukvarja z dostopom do pravnega varstva in pravosodjem, osredotočenim na ljudi.

spodbuja tudi **dialog o tranzicijski pravičnosti** z Afriško unijo<sup>321</sup> ter izvaja program dvostranskega regionalnega sodelovanja na področju **varnosti državljanov in pravosodja** v Latinski Ameriki<sup>322</sup>.

Zagotavljanje učinkovitega pravnega sredstva in sprejemanje ukrepov za spodbujanje dostopa do pravnega varstva sta prav tako pomembna pri **spremljanju držav kandidatk za članstvo v EU** ter potencialnih kandidat<sup>323</sup>. Komisija jih spodbuja, naj vzpostavijo učinkovite mehanizme za zagotavljanje sodnega varstva prek programov, ki jih financira EU<sup>324</sup>.

Podpora pravosodnim sistemom partnerskih držav in spodbujanje pravne države sta zajeta tudi v sredstvih skupne zunanje in varnostne politike (SZVP), dodeljenih **civilnim misijam skupne varnostne in obrambne politike (SVOP)**<sup>325</sup>, ter v mandatu nekaterih **posebnih predstavnikov EU**<sup>326</sup>, ki se financirajo iz proračuna SZVP. Nekatere civilne misije SVOP med drugim podpirajo organe pri krepitvi pravosodnih sistemov in spodbujanju dostopa do pravnega varstva<sup>327</sup>.

Kar zadeva zagotavljanje financiranja v podporo učinkovitemu pravnemu varstvu, ki ga izvajajo druge mednarodne organizacije, se z **nepovratnimi sredstvi EGP in Norveške** spodbujajo partnerstva za reševanje izzivov, s katerimi se srečujejo evropski pravosodni sistemi<sup>328</sup>.

---

<sup>321</sup> To poteka tako, da delegacija EU pri Afriški uniji s konzorcijem specializiranih agencij podpira izvajanje premostitvenega sklada Afriške unije.

<sup>322</sup> <https://www.elpaccto.eu/en/>. Druga faza, ki se bo začela leta 2023, bo največji program za podporo izvajanju **pobude Ekiye Evropa za varnost in pravosodje**, ki je na primer osredotočena na podporo ukrepom, povezanim z dostopom do pravnega varstva in pravosodjem, osredotočenim na ljudi.

<sup>323</sup> O izvrševanju sodnih odločb in izvajanju sodb ESČP se na primer poroča v [poročilih o državah](#), ki so del letnega širitvenega svežnja.

<sup>324</sup> Primeri ukrepov v okviru skupnih programov EU in Sveta Evrope so (i) **partnerstvo za dobro upravljanje za države vzhodnega partnerstva**, katerega cilj je boj proti diskriminaciji ter zaščita pravic ranljivih skupin in žensk s krepitvijo zmogljivosti in razširjanjem orodij/smernic za dostop do pravnega varstva v Gruziji, Moldaviji in Ukrajini, (ii) **horizontalni instrument za Zahodni Balkan in Turčijo**, s katerim se obravnavajo neenakosti med spoloma v pravosodnih sistemih v Albaniji, Črni gori in Severni Makedoniji, (iii) **program za jug**, v okviru katerega je bilo 31 izdaj zgoraj navedenega programa HELP prilagojenih nacionalnim pravnim okvirom, julija 2023 pa so se v njegovem okviru zbrali mentorji programa HELP in nacionalne kontaktne točke iz držav južnega Sredozemlja, da bi razpravljali o skupnih prednostnih nalogah regije in načinih za okrepitev sodelovanja.

<sup>325</sup> [https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/common-foreign-and-security-policy-performance\\_en](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/common-foreign-and-security-policy-performance_en)

<sup>326</sup> Na primer posebni predstavnik Evropske unije za človekove pravice.

<sup>327</sup> EULEX KOSOVO, svetovalna misija Evropske unije za reformo sektorja civilne varnosti v Ukrajini (EUAM Ukraine), policijska misija Evropske unije za Palestinska ozemlja (EUPOL COPPS) in misija Evropske unije za krepitev zmogljivosti v Maliju (EUCAP Sahel Mali).

<sup>328</sup> <https://eeagrants.org/topics-programmes/justice-and-home-affairs/judicial-cooperation> [Seznam nepovratnih sredstev, ki jih Svet Evrope dodeli v okviru skupnih programov EU/Sveta Evrope in prostovoljnih prispevkov.](#)

## 6. Zaključek

Učinkovito pravno varstvo in dostop do njega sta bistvena elementa demokratičnega sistema zavor in ravnovesij ter ključna za ohranjanje temeljnih vrednot EU. Učinkovita sodna in izvensodna pravna sredstva posameznikom omogočajo, da uveljavljajo svoje pravice na podlagi prava EU, vključno s temeljnimi pravicami, ter preprečujejo, da bi te pravice postale navidezne. Dostop do pravnega varstva je pomemben za posameznike, njihove zadeve pa pomembno prispevajo tudi k razlagi prava EU in nacionalnega prava. Uspešni izidi sodnih postopkov lahko oblikujejo pravno okolje ter zagotovijo, da sodišča in zakonodajalci zakone razlagajo na način, ki je skladen s temeljnimi pravicami.

V tem poročilu so poudarjena številna sodna in izvensodna pravna sredstva, ki so na voljo v pravu EU, ter nedavna prizadevanja za okrepitev učinkovitega pravnega varstva s sprejetjem več zakonodajnih predlogov, ki so še v obravnavi. S takšnim pravom EU, ki prispeva k zagotavljanju učinkovitega pravnega varstva in dostopa do njega za vse, je poudarjena potreba po nadaljevanju skupnih prizadevanj EU in držav članic na tem področju. V zvezi s tem Komisija poziva Evropski parlament in Svet, naj zagotovita, da so v teh predlogih ohranjeni visoki standardi učinkovitega pravnega varstva.

Komisija s financiranjem še naprej krepi zmogljivosti pravosodnih delavcev, organizacij civilne družbe in drugih deležnikov za uporabo Listine pri njihovem vsakdanjem delu, vzdržuje redne dialoge s strokovnjaki in deležniki ter še naprej spremlja razpoložljivost učinkovitega pravnega varstva v okviru cikla poročanja o stanju pravne države.

Kot je ugotovil tudi Svet<sup>329</sup>, imajo države članice osrednjo vlogo pri varovanju temeljnih pravic na področju učinkovitega pravnega varstva in dostopa do njega. Države članice morajo vzpostaviti pravna sredstva, potrebna za zagotovitev učinkovitega pravnega varstva na področjih, ki jih ureja pravo Unije<sup>330</sup>. Nacionalni ukrepi in sodna praksa, ki so poudarjeni v tem poročilu, kažejo, da imajo v zvezi s tem bistven pomen nacionalni sodniki in pristojni organi. Nacionalni organi sicer zagotavljajo, da so na nacionalni ravni vzpostavljeni ukrepi pravnega varstva, vendar pa izzivi ostajajo. Čeprav vzorec, uporabljen pri posvetovanjih, ni dovolj velik za oblikovanje dokončnih sklepov, deležniki poleg izzivov za učinkovito sodno varstvo, opisanih v poročilu o stanju pravne države za leto 2023, navajajo tudi razne preostale ovire. Te ovire, kot so nezadostno zagotavljanje informacij, zlasti o izvensodnih pravnih sredstvih, praktične težave pri uporabi rešitev e-pravosodja, nezadostna ureditev za spremljanje otrokovih pravic v sodnih postopkih in različne stopnje nedostopnosti pravnega varstva za ranljive skupine, tudi iz ekonomskih razlogov<sup>331</sup>, lahko zainteresiranim stranem preprečijo uporabo pravnih sredstev.

Čeprav je poleg tega iz vse pogostnejših sklicevanj na Listino v sodni praksi Sodišča Evropske unije in nacionalnih sodišč razvidno precejšnje zanimanje za oblikovanje učinkovitega pravnega

---

<sup>329</sup> Sklepi Sveta o okrepitvi uporabe Listine o temeljnih pravicah v Evropski uniji z dne 8. marca 2021, 6795/21.

<sup>330</sup> Člen 19(1), drugi pododstavek, PEU.

<sup>331</sup> Glej FRA 2023, Civil society consultation on access to justice (Posvetovanje s civilno družbo o dostopu do pravnega varstva). Povzetek odgovorov na spletno anketo, izvedeno med 30. junijem in 21. avgustom 2023.

varstva skozi prizmo temeljnih pravic, bi lahko bilo sodiščem predloženih več zadev, v katerih bi se Listina uporabljala za okrepitev pravnega varstva prizadetega posameznika. To kaže, da je treba poskrbeti za redno usposabljanje delavcev v pravni stroki o temeljnih pravicah in učinkovitem pravnem varstvu<sup>332</sup>, organizacijam civilne družbe in zagovornikom človekovih pravic pa omogočiti vlaganje strateških tožb na nacionalni ravni in ravni EU.

Komisija pozdravlja dejavno sodelovanje in prispevke deležnikov in Agencije za temeljne pravice pri pripravi tega poročila. Delavce v pravni stroki, nacionalne organe (vključno z informacijskimi točkami za Listino), organizacije civilne družbe, zagovornike človekovih pravic in druge deležnike spodbuja, naj to poročilo uporabijo pri svojih prizadevanjih za izboljšanje učinkovitosti pravnega varstva z vidika temeljnih pravic v svoji državi članici. Poleg tega poziva Evropski parlament in Svet, naj organizirata posebne razprave o tem poročilu, pri čemer je pripravljena podpirati te izmenjave.

---

<sup>332</sup> Glej strategijo v zvezi z Listino, str. 12 in 13, v kateri je navedeno, da so nacionalni delavci v pravni stroki z Listino še vedno slabo seznanjeni, čeprav jo nacionalna sodišča uporabljajo vse pogosteje.